
VI. Národní hospodářství

Václav Čáp

Státní dluh České republiky se v roce 2001 zvýšil o 55,8 miliardy Kč na 345,1 miliardy Kč. Jeho podíl na hrubém domácím produktu tak stoupl ze 14,8 procenta na 16,2 procenta. Státní dluh je součástí veřejného dluhu spolu s dluhem zdravotních pojišťoven, mimorozpočtových fondů a místních.

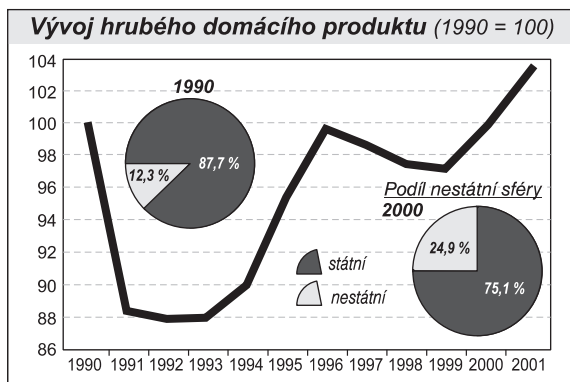
VI. Národní hospodářství

Charakteristika vývoje ekonomiky v prvním roce druhého tisíciletí

- pokrok České republiky při přípravě vstupu do Evropské unie (viz kapitola Krok za krokem do Evropy)
- úroveň hrubého domácího produktu (HDP) překročila po deseti letech úroveň roku 1990 a o 2 % dosud nejvyšší úroveň HDP v historii (v roce 1989)
- oživení ekonomiky se měnilo v rychlejší dynamický rozvoj, než jakého dosahovaly země EU
- tvorba hrubého fixního kapitálu byla nejen nejvýraznější dynamickou složkou, ale také co do přírůstku svého objemu mimořádným faktorem růstu HDP, především vlivem přílivu přímých zahraničních investic
- nárůst konečné spotřeby domácností se stal převažujícím činitelem přírůstku HDP
- rozhodujícím faktorem dynamického růstu ekonomiky se stala produktivita práce; ale vztah mezi růstem produktivity práce a růstem reálných mezd se změnil na nepříznivý
- obchodní bilance pokračovala v tendenci ke zhoršení. Pasivní obchodní bilanci zboží částečně vyvážovalo aktivum z obchodu služeb. O udržení celkové vnější rovnováhy se zasloužil vysoký příliv přímých zahraničních investic
- inflace se při dalším zrychlení na více než 4,5 % dostala výrazněji nad průměrnou inflaci zemí EU
- při udržení, resp. posílení směnného kursu k euru snižuje vyšší nárůst inflace cenovou diferenciaci vůči zemím EU
- stabilita měny se upevnila; kurs koruny vůči euru se zpevnil, při zeslabení eura k dolaru do září 2001 (teroristický útok na USA) vůči dolaru silně poklesl, pak se zvýšil
- odbourání restriktivní měnové politiky již čtvrtý rok nelikvidovalo zástavu úvěrů, zdrojem vyššího zvyšování peněžní zásoby byla čistá zahraniční aktiva
- pasivní saldo státního rozpočtu se prohloubilo především vlivem pokračujícího a stoupajícího pasiva z nedostatků transformačních procesů
- nárůst státního dluhu pokračuje ve strmé tendenci jako důsledek amortizace dluhů převzatých státní

Konsolidační bankou

Graf č. VII/1

- míra nezaměstnanosti poklesla, ale zůstala vyšší než 8,5 %
- životní úroveň se zvýšila, konečná spotřeba domácností vzrostla zhruba o 3,5 %, přičemž reálné mzdy se zvýšily o 4,1 %. Současně narostla diferenciaci vůči sociálně slabším skupinám obyvatelstva
- demografický vývoj nadále pokračoval v depopulačních tendencích

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/1

Základní charakteristiky vývoje období 1990 – 2001

	1990	1993	1995	1999	2000	2001
počet obyvatel (střední stav) v miliónech	10,36	10,33	10,33	10,28	10,27	10,28
přirozený přírůstek v %	0,1	0,3	-2,1	-2,0	-1,8	-1,3
hrubý domácí produkt	100,0	88,0	95,2	97,0	99,9	103,4
konečná spotřeba domácností	100,0	86,6	96,7	106,8	108,8	112,7
tvorba hrubého fixního kapitálu	100,0	84,5	110,8	115,8	120,6	129,0
průmyslová výroba	100,0	68,0	76,0	80,0	83,7	88,7
stavební výroba	100,0	80,0	94,0	82,2	86,3	96,0
zemědělská produkce	100,0	78,0	77,0	73,4	70,0	70,0
telefonní stanice vč. mobilních v mil.	1,1	2,0	2,4	5,8	7,5	9,3
automobily osobní, nákladní, autobusy v mil.	2,7	2,9	3,4	4,2	4,2	4,2
saldo zahraničního obchodu v mld. Kč	-13,72	-4,5	-96,4	-64,4 ¹⁾	-120,8 ¹⁾	-130,0
pracovníci v civilním sektoru národního hospodářství v tis.	5351	4848	5012	4760	4664	4 650
nezaměstnaní (MPSV) v tis.	-	39	185	488	457	450,0
reálná mzda	100,0	84,2	98,7	114,5	117,3	122,1
poměr starobního důchodu k hrubé mzdě v %	52,0	47,0	44,0	45,2	44,2	44,0
výstavba bytů v tis.	44,6	31,5	12,7	23,7	25,2	25,0

¹⁾ po úpravě metodiky

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VII/2

Dynamika HDP a ekonomická úroveň ¹⁾

	1990	1995	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele v b. c. v tis. Kč	60,4	133,7	163,0	178,4	183,5	190,8	208,5
[Směnný kurs Kč/USD]	18,0	26,6	31,7	32,3	34,6	38,6	38,2
HDP na 1 obyvatele podle směnného kursu v USD	3 366	5 036	5 141	5 529	5 306	4 943	5 440
HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly (PPP) v USD	11 211	12 308	13 162	13 178	13 339	14 027	15 100
Úroveň HDP na 1 obyvatele v PPP České republiky a EU-15 %	-	-	63,4	60,4	59,2	59,4	60,0

Pozn.: 1) Výpočty ČSÚ, 2) Odhady HN

Oživení hospodářského vývoje

Ekonomická situace a hospodářský vývoj v roce 2001 navazovaly na řadu příznivých podmínek a tendence z předchozího roku. Mezi ně patřily především vnější podmínky dané konjunkturou na Západě, projevilo se také zastavení cen ropy a některých dalších surovin na světových trzích. Ačkoliv konjunktura na Západě se v průběhu roku 2001 zastavila a došlo k ochabnutí dynamiky, rozběhnutý export a stále nízké jednotkové pracovní náklady udržely a dále zvýšily exportní výkonnost a přitahovaly zahraniční přímé investice (i portfoliové investice). Na poptávkové straně ekonomiky měla na zrychlení dynamiky vliv hrubá tvorba fixního kapitálu, která se po zvýšení v roce 2000 o 4 % zvýšila v roce 2001 o dalších 7 %. Hlavním motorem dynamiky se vzhledem ke svému rozsahu stala konečná spotřeba domácností, která se v roce 2001 zvýšila o 3,6 %. Na nabídkové straně ekonomiky byl růst tažen zpracovatelským průmyslem. To v úhrnu vedlo k tomu, že se HDP za rok 2001 zvýšil o 3,5 % a tato dynamika byla vyšší, než jaké v průměru dosahovaly země Evropské unie. Dosažené tempo je vyšší o téměř 1 bod proti původním předpokladům vlády. Přispěla k tomu i opatření na úseku hospodářské politiky vlády – zvýšení transparentnosti ekonomického prostředí a ekonomických vztahů. Za povšimnutí stojí, že do roku 2002 vstupuje česká ekonomika po deseti čtvrtletích nepřetržitého růstu. Struktura růstu je výrazně lepší, než tomu bylo před šesti lety.

Souhrnná produktivita práce vzrostla v roce 2001 o 3,8 %, nominální průměrná mzda o 9 %, reálná mzda o 4,1 %, což nasvědčuje, že jeden ze základních ekonomických vztahů je těsně na hranici akceptovatelného vývoje.

Inflace jako hlavní indikátor rovnovážného vývoje (vzhledem ke vztahu $HDP \times inflace = peněžní\ zásoba \times obrat\ peněz$) se oproti předchozímu roku mírně zrychlila na 4,7 %. Peněžní zásoba meziročně vzrostla o 12 %, rychlost oběhu zásoby peněz se zpomalila o 3,3 %.

Pokračoval nárůst pasivního salda obchodní bilance na 130 mld. Kč. Toto pasivní saldo bylo kompenzováno v platební bilanci přílivem zahraničního kapitálu. Značný podíl z toho, kolem čtvrtiny, dělal prodej státních účastí FNM. Stav devizových rezerv koncem roku 2001 přesahoval 500 mld. Kč a stačil by na profinancování čtyměsíčního dovozu zboží a služeb. Zahraniční zadluženost ČR se mírně snížila, ale dosahuje 825 mld. Kč., což v poměru k hrubému domácímu produktu je 39 %, tedy těsně pod ekonomicky doporučenou hranici.

VI. Národní hospodářství

Vyšší dynamika ekonomického oživení (podle empirických zkušeností tržních ekonomik nad 2,7 % přírůstkem HDP) přispěla k poklesu nezaměstnanosti na 450 tisíc na konci roku 2001.

Rok 2001 významnou měrou přispěl k položení zdravějších hospodářských podmínek proti předchozím létům, ale zdaleka nebyly překonány všechny slabiny ekonomického vývoje. Přes zlepšení struktury se ekonomika zdaleka nevyrovnala s nízkou úrovní produktivity práce. Ve srovnání se zeměmi EU je mezi 60 až 68 %. Sofistikovaná výroba zdaleka netvoří takový podíl produkce, který odpovídá kvalifikaci pracovní síly. Trvalý tlak na růst reálných mezd vede sice k vyšší spotřebě domácností a je základem pro zvyšování míry úspor domácností, a tedy i zvýšení míry investic, ale při pomalejším, popřípadě vyrovnaném růstu produktivity práce ohrožuje stabilitu a rovnovážný vývoj. Finanční výsledky hospodaření podniků se mírně zlepšily, vzrostla rentabilita jak nákladů, tak vlastního kapitálu. Klesla prvotní platební neschopnost podniků, zůstala však na vysoké úrovni. Stav pohledávek po lhůtě splatnosti převyšuje 160 mld. Kč, stav závazků po lhůtě splatnosti 100 mld. Kč. Současná finanční nerovnováha státu je výrazná. Schodek veřejných rozpočtů v roce 2001 dosáhl téměř 100 mld. Kč.

Tab. č. VI/3

Vývoj hrubého domácího produktu ve čtvrtletích (v mld. Kč)								
	2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV *
HDP v běžných cenách	441,4	490,2	505,7	522,1	477,3	534,6	554,2	560,0
meziroč. přírůstek v %	2,2	2,7	4,3	5,9	8,1	9,0	9,6	8,0
HDP ve stálých cenách	336,4	363,2	374,8	372,9	349,8	376,9	387,0	386,3
meziroč. přírůstek v %	3,0	2,5	2,4	3,7	4,0	3,8	3,2	3,6

Pozn.: * odhad

Řada pozitivních tendencí zůstává stále vratká. Nejistota a neovlivnitelnost vnějších podmínek v krátkodobém výhledu a důsledky nastupující ekonomické „globalizace“ pro malou otevřenou ekonomiku z dlouhodobého horizontu podtrhují stále výrazněji problematiku dalšího, dostatečného dynamického vývoje. Struktura ještě zdaleka neodpovídá požadavkům moderní, technicky vyspělé ekonomiky. Veřejný dluh prudce narůstá především vlivem ztrát ze státní Konsolidační banky, do níž byly a jsou státem převáděny všechny dubiozní a nedobytné pohledávky a další ztráty z transformačních procesů. Zůstávají živnou půdou pro zvyšování státního dluhu i do budoucna a pro zvyšování již citelné dluhové služby.

Tab. č. VI/4

Dynamika hrubého domácího produktu (v mld. Kč)						
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
HDP v běžných cenách *	1 567	1 680	1 837	1 887	1 959	2 130
HDP ve stálých cenách *	1 440	1 429	1 412	1 407	1 448	1 500
1995 = 100	104,3	103,5	102,3	101,9	104,9	108,6
roční přírůstek v %	4,3	-0,8	-1,2	-0,4	2,9	3,5
roční přírůstek v běžných cenách	186	113	157	50	72	171
roční přírůstek ve stálých cenách	59	-11	-17	-6	41	52

Pozn.: * 1381 mld. Kč v r. 1995

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/5

Podíl nestátní sféry na tvorbě HDP

(z běžných cen v %)

1990	12,3	1996	72,4
1991	17,3	1997	75,3
1992	27,7	1998	76,3
1993	45,1	1999	76,2
1994	64,1	2000	75,1
1995	66,9	2001	75,5*

Pozn.: * odhad

Impulsy k růstu dynamiky se stále ještě neopírají o domácí zdroje, pokud se nebere v úvahu stoupající vzdělanost. Růst investic se sice obnovil, ale výrazně jen vlivem přílivu zahraničních přímých investic (část z nich je reinvesticí zisků tuzemských podniků s převahou zahraničního kapitálu), ale tuzemské velké a střední podniky většinou maximálně investují do obnovovacích investic bez výraznějšího technického pokroku. Jejich nedostatečná ka-

pitalová vybavenost, popřípadě orientace jen na udržení chodu podniku a krátkodobý zisk umrtvily potřebnou pozornost k preferování perspektivního vývoje. Mimořádně vysoký zůstal úbytek počtu pracovníků ve vědě a výzkumu v uplynulých 10 letech a i v roce 2001 zůstal na polovině stavu z roku 1990. V roce 1999 a 2000 (poslední známá data) se zvýšil jen o 2 tisíce a je stále nízký na zajišťování modernizace a dynamické zvyšování produktivity práce. Míra nezaměstnanosti na 8,6 % je vysoká a jen jiné problémy světového vývoje a domácí politiky zastírají nutnost řešení této ekonomické i sociální slabiny.

Odvětvová a organizační struktura ekonomiky

Vlastnické vztahy se až do roku 1997 měnily postupně ve prospěch soukromého vlastnictví. V tomto roce dosáhl podíl nestátní sféry na tvorbě HDP tří čtvrtin. V dalších dvou letech se zvýšil na 76 %, ale v roce

Tab. č. VI/6

Organizační struktura národního hospodářství

	20.12.1996		30.6.2001	
	počet subjektů	podíl na celku	počet subjektů	podíl na celku
právní subjekty včetně fyzických osob zapsané do stat. registru	1 468 940	100,00	2 097 787	100,00
státní podniky	1 886	0,13	1 084	0,05
obchodní společnosti	113 764	8,89	210 600	10,04
akciové společnosti	9 255	0,63	14 604	0,70
družstva	6 806	0,47	11 225	0,54
soukr. podnikatelé podnikající podle z. č. 455/91 Sb. zapsaní do stat. registru	1 103 732	75,14	1 508 880	71,93
zapsaní v obchodním rejstříku	15 214	1,04	17 977	0,86
nezapsaní v obchodním rejstříku	1 088 518	74,10	1 490 903	71,07
samost. hospodařící rolníci podnik. podle z. č. 210/91 Sb. zapsaní ve stat. registru	98 365	6,70	101 392	4,83
zapsaní v obchodním rejstříku	63	0	58	0
nezapsaní v obchodním rejstříku	98 302	6,69	101 334	4,83

VI. Národní hospodářství

2000 poklesl na 75,1 %. V roce 2001 se neočekávalo, že dojde ke změně tohoto podílu. Teprve v roce 2002 se v něm promítne další privatizace bankovního sektoru. Do státní sféry dnes (koncem roku 2000) patří ještě více než tři desítky velkých organizací, často však strategických, kde stát vlastní více než polovinu. Vedle toho existuje řada státních samostatných právních subjektů bez podstatného vlivu na tržní hospodářství, kde má však stát nezastupitelnou úlohu.

Tab. č. VI/7

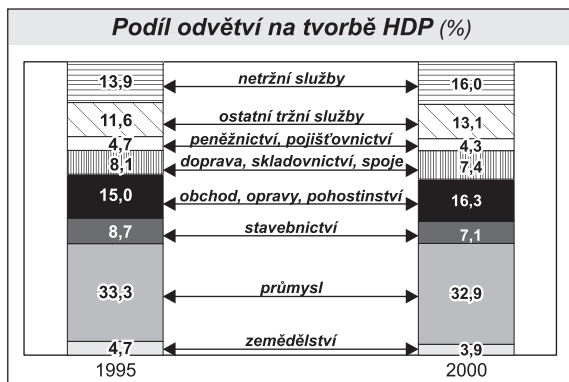
**Počet jednotek v registru ekonomických subjektů podle
převažující činnosti a vybraných právních forem k 30. 6. 2001**

převažující činnost (kategorie OKEČ)	celkem (abs. / %)	vybrané právní formy			
		soukr. podnikatelé (celkem/zapsaní v OR)	obchodní spol. (celkem/a.s.)	družstva	státní podniky
Zemědělství, myslivost, lesní hospodářství	131 393 6,26	119 894 182	3 732 777	1 694	52
Rybolov, chov ryb, služby v rámci rybolovu	613 0,03	492 2	78 11	1	0
Dobývání nerostných surovin	587 0,03	179 12	296 48	2	20
Zpracovatelský průmysl	270 917 12,91	237 207 2 120	27 831 2 663	548	224
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	1 294 0,06	430 8	550 158	10	33
Stavebnictví	228 145 10,88	198 013 2 479	15 507 796	393	79
Obchod, opravy mot. vozidel a spotřebního zboží	638 284 30,43	521 014 9 105	92 193 3 610	434	120
Pohostinství a ubytování	100 149 4,77	92 181 352	7 264 284	55	50
Doprava, skladování, spoje	75 572 3,6	67 883 1 163	7 033 391	59	27
Peněžnictví a pojištnictví	70 799 3,37	2 380 9	1 813 916	139	0
Nemovitosti a jejich pronájem, služby podnikatelům, výzkum	351 135 16,74	269 420 2 298	47 778 4 454	7 797	436
Věřejná správa, obrana, povinné soc. pojištění	11 236 0,54	330 2	28 1	2	3
Školství	24 941 1,19	17 129 74	1 307 34	18	1
Zdravotnictví, veterinární a soc. činnosti	29 895 1,43	2 246 13	1 089 67	12	8
Ostatní veřejné./ soc. a osobní služby	162 574 7,75	81 369 216	4 100 394	61	31
Soukromé domácnosti s domácím personálem	108 0,01	105 0	1 0	0	0
Exteriorní organizace a spolky	145 0,01	0 0	0 0	0	0
celkem	2 097 787 100	1 610 272 18 035	210 600 14 604	11 225	1 084

VI. Národní hospodářství

Odvětová struktura ekonomiky se z roku na rok již výraznějším způsobem nemění. Pokračovala mírná tendence postupného zesilování podílu služeb na tvorbě HDP na úkor jak primární sféry (zemědělství a dobývání paliv), tak sekundární sféry (průmysl a stavebnictví). V roce 2001 však došlo vzhledem k rychlému růstu průmyslové výroby k mírnému zvýšení podílu průmyslu na tvorbě HDP. Relativně rychle v posledních letech klesá podíl peněžnictví a pojišťovnictví. Příčinou je ztráta úroků z klasifikovaných úvěrů a pokles úrokové marže.

Graf č. VI/2

V současné době se primární sféra podílí na tvorbě HDP více než 5 %, sekundární sféra 39 % a terciární sféra 56 %. Ve srovnání s podílem terciární sféry ve vyspělých kapitalistických zemích (kolem 60 %) je u nás tento podíl ještě nižší. (Pozn.: Odvětová struktura HDP je propočtena ze základních cen, tj. bez daní a finančních zprostředkovatelských služeb, které nelze odvětvově třídit.)

Mikroekonomická struktura – její dosavadní změny v mezioborových přesunech a strukturální změny uvnitř

oborů – stále neodpovídá požadavkům na vysokou efektivnost a vysokou kvalifikaci pracovních sil. V roce 2000 a 2001 příliv přímých zahraničních investic v některých odvětvích (obchod) a oborech zpracovatelského průmyslu s hromadnou výrobou vedl k razantnějšímu zvyšování produktivity práce. Dostatečná výrobní kapacita, ale zastarávající technická úroveň řady oborů a vysoká nabídka pracovních sil se však projevují stále v malém tlaku na růst souhrnné produktivity práce a na změny ve struktuře výroby. To se i nepřímo odráží v nižší úhrnné konkurenceschopnosti v mezinárodním srovnání. Přesto již od roku 1995 se začala zvyšovat exportní výkonnost především vlivem nízkých tuzemských pracovních nákladů v mezinárodním srovnání. Konjunktura na Západě pak otevírala ve větší míře tyto trhy (zejména Německo) málo sofistikovaným českým výrobkům, především zušlechťovacímu styku (práce ve mzdě). Prozatím tento faktor zvýšené dynamiky ekonomiky vzhledem k exportu přetrvával i v roce 2001.

Konfrontace s makroekonomickými cíli

Konfrontace výsledků ekonomiky v roce 2001 s hlavními indikátory scénáře střednědobého vývoje hospodářství ČR do roku 2005 (dokumentu vlády ČR a Evropské komise: Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky ČR) dokumentuje, že současné trendy ve vývoji předstihují „prorůstový“ scénář v pozitivním smyslu v růstu HDP a v jeho užití, v tempech vývozu i dovozu (ve stálých cenách), v cenové oblasti (deflátor HDP i spotřebitelské ceny), v zaměstnanosti i v nezaměstnanosti. Neudržel se však relativně příznivý vztah růstu produktivity práce a reálných mezd. Výrazně negativně se však liší v poměru salda běžného účtu platební bilance a v poměru salda veřejných rozpočtů v % k HDP, což značí vážný problém v nerovnováze veřejných financí a ve struktuře vnější rovnováhy.

Proti úrovni roku 1998 počítal prorůstový scénář pro rok 2001 s přírůstkem HDP ve výši 2,2 %, ve skutečnosti bylo dosaženo 6,4 %. Střízlivě je ovšem nutné konstatovat, že i při tomto růstu se úroveň HDP na 1 obyvatele v paritě kupní síly snížila ve srovnání s průměrem EU. V roce 1997 činila 63 %, klesla po-

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/8

Konfrontace s makroekonomickými cíli								
	Prorůstový scénář					Skutečnost		
	1999	2000	2001	2002	2003–2005	1999	2000	2001
Průměrné tempo růstu v %, stálé ceny roku 1995								
HDP	-1,0	1,0	2,2	3,0	5,0	-0,4	2,9	3,5
Spotřeba domácností	1,2	0,9	1,3	2,0	3,7	2,3	1,8	3,6
Hrubá tvorba fix. kapitálu	-5,7	1,2	2,8	4,4	6,0	-0,6	4,2	7,0
Vývoz vč. služeb	4,2	6,6	6,2	6,4	8,3	6,2	18,7	15
Dovoz vč. služeb	4,0	5,9	5,5	5,9	7,4	5,4	18,7	16
Průměrné roční tempo růstu v %								
Průměrná nominální mzda	8,5	7,2	6,3	6,5	6,5	8,3	6,5	9,0
Průměrná reálná mzda	6,2	2,6	1,9	1,5	3,1	6,1	2,5	4,1
Produktivita práce	1,5	3,8	3,3	3,2	4,6	2,2	5,0	3,8
Spotřebitelské ceny	2,2	4,4	4,3	5,0	3,9	2,1	3,9	4,7
Deflátor HDP	3,2	4,5	4,0	4,3	3,3	3,1	0,9	4,6
HDP (v běžných cenách)	2,2	5,6	6,3	7,4	3,3	2,7	3,8	8,5
Peněžní zásoba M2	10,0	9,0	7,3	8,4	9,5	8,1	6,5	12,5
Zaměstnanost (civilní)	-2,5	-2,7	-1,1	-0,2	0,4	-2,3	-2,0	-0,3
Míra nezaměstnanosti v % (konec roku)	10,8	12,4	12,8	12,8	10,8	9,4	8,8	8,6
Saldo běž. účtu plateb - bilance v % HDP	-1,2	-1,3	-0,8	-0,4	0,7	-2,0	-4,4	-6,4
Saldo veř. rozpočtů bez čist. půjček v % HDP	-5,1	-5,1	-4,9	-4,4	-2,1	-2,8	-4,4	-7,5

tom pod 60 %, nyní ji lze odhadnout na 60 %. Dohnat průměr EU a především Německo bude tak při 5% přírůstku HDP v ČR perspektivu dalších rozhodně více než 20 let. Prozatím se podařilo udržet vývoj proti scénáři v nízké míře inflace – skutečnost proti roku 1998 11,1 %, scénář 11,3 %, míra nezaměstnanosti je ke konci roku 2001 nižší – 8,6 %, než 12 % ve scénáři, ale výrazně horší je skutečnost v poměru salda běžného účtu platební bilance k HDP a v saldu veřejných rozpočtů k HDP.

Právětivá prognóza na rok 2002

Prognózy pro rok 2002 jsou spíše optimistické, ale rozhodně nesmělé, protože prognostici vedle setrvačnosti ekonomického vývoje počítají s ochabou konjunkturou v západní Evropě. V době svých propočtů a úvah nepočítali s dosud nejasným dopadem akcí světového terorismu na světovou ekonomiku. Prognostiky naladila k přívětivé prognóze zvyšující se dynamika docílená v roce 2001 a očekávaný efekt z pokračujícího přílivu přímých investic. Všechna prognostická místa (průměr prognóz v září roku 2001) se shodla na tom, že tempo růstu HDP v roce 2002 dosáhne 3,8 % (ČNB 3,9 %) zásluhou vysokého přírůstku spotřeby domácností o 3,4 % a tvorby fixního kapitálu o 6,3 %. Někteří optimističtí prognostici odhadli růst HDP v roce 2002 na 3,9 %, pesimisté na 2,9 %. V míře inflace odhadují růst mezi 4,7 až 3,8 %, v průměru na 4,3 % (ČNB mezi 3,3 až 4,7 %). Míru nezaměstnanosti odhadli v průměru na 8,1 %, tedy nižší než v roce 2001, zaměstnanost má zůstat na stejné úrovni. Pasivní saldo běžného účtu platební bilance by mělo být o něco nižší než v roce 2001 a v poměru k HDP by mělo dosahovat -4,9 %, přičemž někteří je očekávají na -6,7 %, optimisté na -4,0 %. Produktivita práce by měla v roce 2002 růst rychleji zhruba o 3,7 % než reálné mzdy o 2,9 %.

VI. Národní hospodářství

Prognóza vývoje ekonomiky MF při předložení návrhu státního rozpočtu, který o ni opírá především daňové příjmy a sociální výdaje na nezaměstnanost, je téměř shodná s uvedeným průměrem institucí, až na vyšší pasivní saldo běžného účtu platební bilance. Při srovnání s prorůstovým scénářem vlády a Evropské komise je průměr prognóz i předpokladů MF pro rok 2002 příznivější. Tvrdá skutečnost však donutila MF odhadovat daleko vyšší pasivní saldo běžného účtu platební bilance. Návrh veřejných rozpočtů na rok 2002 počítá s 260 mld. Kč příjmů z privatizace a téměř s 22 mld. Kč ze splátek zahraničních dluhů, takže místo schodku by měly mít veřejné rozpočty přebytek. (Při odhadech na rok 2001 a výhledu na rok 2002 udává MF indikátory ekonomického vývoje v intervalech, níže je uveden střed těchto intervalů.)

Tab. č. VI/9

Prognóza vývoje ekonomiky MF a prorůstového scénáře na rok 2002 (meziroční přírůstky v %)

	2000		2001		2002	
	MF	Prorůst. scén.	MF	Prorůst. scén.	MF ¹⁾	Prorůst. scén. ²⁾
Hrubý domácí produkt	2,9	1,0	3,7	2,2	3,8	3,0
Konečná spotřeba domácností	1,9	0,9	3,6	1,3	3,2	2,0
Tvorba hrubého fix. kapitálu	4,2	1,2	6,9	2,8	6,0	4,4
Inflace	3,9	4,4	4,9	4,3	4,6	5,0
Nominální mzda	6,5	7,2	9,0 ³⁾	6,3	7,5 ³⁾	6,5
Reálná mzda	2,5	2,6	4,1 ³⁾	1,9	2,9 ³⁾	1,5
Produktivita práce	5,0	3,8	3,8 ³⁾	3,3	3,7 ³⁾	3,2
Míra nezaměstnanosti (průměr)	9,0	12,4	8,5	12,8	8,4	12,8
Saldo běž. účtu plat. bil. v % HDP	-4,5	-1,3	-4,8	-0,8	-4,8	0,4
Schodek veř. rozp. v % HDP	-3,2	-3,3	-4,6	-1,1	2,9	1,8

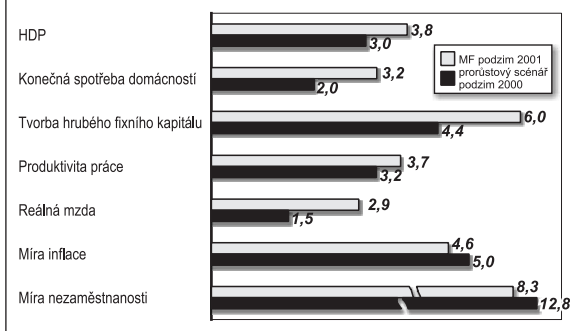
Pozn.: ¹⁾ Při předložení návrhu státního rozpočtu na r. 2002

²⁾ Evropské komise a vláda ČR z konce roku 1999

³⁾ Odhady HN

Graf č. VI/3

Prognóza vývoje ekonomiky za rok 2002 (v %)

VI. Národní hospodářství

Makroekonomická rovnováha

Rok 2001 nepřinesl ve srovnání s předchozím rokem žádnou významnou změnu ve vnitřní i vnější hmotné nerovnováze a ve fiskální nerovnováze. Jejich hloubka nebyla však relativně taková, nebo byla překrývána jinými faktory působícími na vyrovnanost dílčích pozic natolik, že nebránily a spíše podporovaly dynamiku rozvoje. Nerovnováhy byly však takového rázu, že při jejich pokračující a zesilující tendenci by mohly rozvoj ekonomiky ohrožovat a rozhodně oddalovat připojení k Evropské měnové unii.

Hlavní činitelé rovnováhy: V roce 2000 v běžných cenách úhrnná agregátní nabídka (HDP + dovoz zboží a služeb) dosáhla 3410 mld. Kč, zatímco domácí nabídka (tvorba HDP + vývoz) jen 3341 mld. Kč. Rozdíl znamenal, že na vyšší (a proti roku 1999 zvýšenou) poptávku domácí ekonomika neměla. Především nekryla vyšší tvorbu hrubého kapitálu (přírůstek fixního kapitálu o 28 mld. Kč a zásob o 26 mld. Kč) a konečnou spotřebu vlády (přírůstek o 13 mld. Kč) a částečně ani zvýšenou konečnou spotřebu domácností. To se po finanční stránce projevilo jak v zahraniční zadluženosti, tak v zadluženosti státu. Jinak řečeno keynesiánský přístup vlády k oživení ekonomiky a příliv zahraničního kapitálu byly motorem roztačející se ekonomiky. Přírůstek HDP v roce 2000 proti předchozímu roku dosáhl 72 mld. Kč, přírůstek domácí poptávky 137 mld. Kč. Mimořádně vysoký nárůst hrubé tvorby fixního kapitálu v běžných i stálých cenách, ale rovněž zásob se odrazil ve značném oživení domácí poptávky. Domácí nabídka (HDP včetně změny stavu zásob) v běžných cenách byla o 73 mld. Kč nižší než domácí poptávka. Situaci proti nevyrovnanému roku 1999 neměnila ani výrazné zrychlená výměna zboží a služeb se zahraničím, když vyrovnanost přírůstku fyzického objemu exportu s importem zvrátil celkově nepříznivý vývoj cen (ropa) v zahraničním obchodě. (Od roku 1993 je obchodní bilance zahraničního obchodu trvale pasivní.)

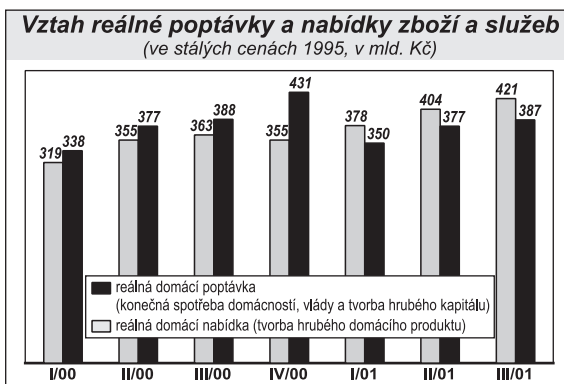
V roce 2001 se situace ve věcné makroekonomické nerovnováze opakovala. Zvýšenou tvorbu zdrojů ženou dopředu všechny složky makroekonomické poptávky. Tato tvorba zdrojů však nestačí křýt pokračující zvýšený nárůst tvorby hrubého kapitálu (fixního i přírůstku zásob) ani celé zvýšení konečné spotřeby domácností.

Tab. č. VI/10

	1998	1999	2000	1.-3. čtvrtl. 2001
domácí poptávka ¹⁾	1 862	1 913	2 014	1 598
konečná spotřeba domácností	947	1 006	1 050	826
konečná spotřeba vlády ²⁾	361	382	384	281
hrubá tvorba kapitálu	554	526	580	491
domácí nabídka (HDP) ¹⁾	1 680	1 837	1 959	1 586
rozdíl	-182	-76	-55	-12

Pozn.: ¹⁾ započtena změna stavu zásob a čisté pořízení cenností
²⁾ včetně neziskových institucí

Graf č. VI/4

VI. Národní hospodářství

Tempo importu se zpomalilo, ale úměrně tomu se zpomalilo i tempo exportu. Pasivní obchodní bilance narostla, ačkoliv směnné relace v zahraničním obchodě byly pro ČR ve srovnání s rokem 2000 pozitivní. Hlavním zdrojem rostoucích investic byl příliv zahraničního kapitálu. Zvýšení věcné ekonomické nerovnováhy neohrožovalo však celkovou rovnováhu a stabilitu. Manko na běžném účtu platební bilance výrazně převyšoval příliv přímých zahraničních investic. Rostoucí státní dluh včetně skrytých, dosud do něho nepromítnutých částek byl koncem roku 2001 v poměru k HDP zhruba na poloviční úrovni ve srovnání se zeměmi EU. Je však zřejmé, že tuto tendenci v nekrytí domácí poptávky domácí nabídkou nelze stále prodlužovat a dokonce zvyšovat.

Zahraniční obchod

Výměna zboží mezi ČR a ostatním světem se v roce 2001 vyznačovala dalším výrazným zesílením výměny zboží v běžných i stálých cenách a stala se významným faktorem oživení. Na rozdíl od roku 2000 se rychleji zvýšily vývozní ceny než ceny dovozní (vlivem poklesu cen ropy), což vedlo k příznivému zvýšení reálných směnných relací (terms of trade). Růst vývozu jak v běžných, tak ve stálých cenách předstihl mírně růst dovozu. Při dlouhodobě absolutně vyšším dovozu než vývozu (v roce 2000 o desetinu) se však i tak zvýšilo pasivní saldo bilance zahraničního obchodu. Struktura vývozu i dovozu se dále měnila ve prospěch skupiny strojů a dopravních prostředků. Teritoriálně pokračovalo vyšší sepětí se západními ekonomikami, zejména s Německem. Tím je česká ekonomika až příliš spjatá s vývojem v této zemi.

Zahraniční obchod byl v roce 2001 ovlivněn na jedné straně dozníváním konjunktury na rozhodujících vývozních trzích, především zemí EU, z předchozího roku. Cenový nárůst vývozu i dovozu se odrazil v nárůstu obrátu v běžných cenách zhruba třemi body. Přírůstek vývozu zhruba o 16 % a dovozu zhruba

Tab. č. VI/11

Zahraniční obchod a jeho zbožíová struktura

	1997	1998	1999	2000	1.–10. 2001
Vývoz					
– mld. Kč běž. cen	709,3	834,2	908,8	1121,2	1059,8
– meziroč. přírůstek v %	21,5	17,7	9,2	23,4	15,5
Dovoz					
– mld. Kč běž. cen	859,7	914,5	973,2	1244,2	1151,5
– meziroč. přírůstek v %	14,6	7,9	7,5	27,6	14,4
Saldo – mld. Kč běž. cen	-150,4	-80,3	-64,4	-123,0	-91,7
Vývoz (podíly v %)					
– zeměd. a potravinářské zboží	5,0	4,6	3,8	3,8	3,9
– surov., polotov. a chem. výrobky	43,4	40,9	39,2	39,1	39,7
– stroje a dopravní prostředky	37,7	41,2	43,2	44,5	43,7
– průmyslové spotřební zboží	13,9	13,3	13,8	12,6	12,7
Dovoz (podíly v %)					
– zeměd. a potravinářské zboží	6,5	6,1	5,6	4,9	4,9
– surov., polotov. a chem. výrob.	43,8	43,3	42,3	44,5	45,3
– stroje a dopravní prostředky	38,0	39,5	40,4	40,2	39,5
– průmyslové spotřební zboží	11,7	11,1	11,7	10,4	10,3

VI. Národní hospodářství

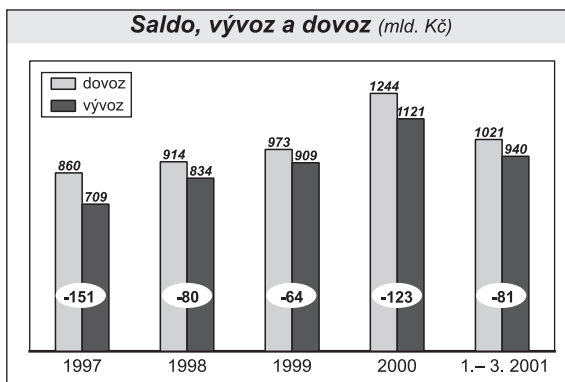
o 15 % v běžných cenách byl sice nižší než v předchozím roce, ale stále relativně vysoký a dále značně převyšoval odhadovaný růst světové výměny zboží (3 %) v tomto roce. Míra otevřenosti české ekonomiky vzrostla, když se při růstu HDP v běžných cenách o 8,3 % obrát zahraničního obchodu podle odhadu zvýšil o 16 %. Obrát zboží přesáhl 2,7 biliónů Kč. Pasivní saldo zahraničního obchodu se ze 121 mld. Kč v roce 2000 zvýšilo v roce 2001 na 130 mld. Kč.

V komoditní struktuře v běžných cenách zůstal v roce 2001 podíl strojů a dopravních prostředků při vývozu na 44 %, snížil se vývoz spotřebního průmyslového zboží na 12 %. Stále ještě vysoký zůstal podíl vývozu surovin, polotovarů a chemických výrobků. Podíl vývozu potravinářského a zemědělského zboží pokračoval v sestupné tendenci na 3,5% podíl. Při snížení cen ropy se mírně zvýšil podíl dovážených surovin, polotovarů a chemických výrobků na 45 %, poklesl podíl dovážených potravin pod 5 % a průmyslového zboží na 10 %. Podíl dovážených strojů se zvýšil na 45 %. Aktivní saldo při směně zboží se zvýšilo u průmyslového spotřebního zboží, do výraznějšího aktivního salda začíná narůstat směna strojů a dopravních prostředků. Zhoršilo se pasivum u potravinářského zboží, ale mimořádně se zhoršilo pasivum u surovin, paliv a polotovarů, na stejné úrovni zůstalo u chemikálií. Prakticky celý nárůst pasivního salda obchodní bilance o 7 mld. Kč jde na úkor surovin a paliv a jen částečně na úkor potravinářského zboží.

Saldo obchodní bilance významně ovlivňuje aktivní zušlechťovací styk, podmínovaný jak volnými kapacitami, tak levnou pracovní silou. V roce 2000 mimořádně vzrostlo jeho aktivní saldo (především s Německem) na 114 mld. Kč, v roce 2001 se dále zvýšilo na více než 140 mld. Kč. Bez tohoto salda by celkové pasivum ze zahraničního obchodu dosáhlo 250 mld. Kč. Hodnota zušlechťovaného zboží se na objemu vývozu podílí téměř jednou třetinou.

V teritoriální struktuře pokračovalo i v roce 2001 posilování orientace na státy s vyspělou tržní ekonomikou. Jejich podíl na vývozu ČR přesahuje 75 %, z toho EU činí 69 % a samotné Německo 39 %. Dolarová oblast a země s tranzitivní ekonomikou včetně Společenství nezávislých států jsou relativně slabým partnerem. Do Slovenska se vyváží již jen 8 % z celkového vývozu. V dovozu činí podíl EU 62 % (z toho v rámci zušlechťovacího styku 20 %), země s tranzitivní ekonomikou a SNS se podílejí včetně vlivu dovážené ropy více než 20 %, z toho Slovensko 5,5 %. Do rozvojových zemí a do zemí se státní ekonomikou včetně Číny více dováží-

Graf č. VI/5

Tab. č. VI/12

Zahraniční obchod ČR podle skupin zemí
(podíl v %)

	vývoz		dovoz	
	2000	1. - 9. 2001	2000	1. - 9. 2001
státy s vyspělou tržní ekon.	74,8	75,5	71,9	72,1
rozvojové země	3,8	3,2	4,7	4,8
evropské země s transform. ekonomikou (včetně SNS)	21,1	21	21	20,2
ostatní země (státní ekon.)	0,3	0,3	2,4	2,9

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/13

Vývoj cen a fyzického objemu zahraničního obchodu (prům. rok 1994 = 100)						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
index cen vývozu	107,0	108,3	114,1	119,0	118,5	123,2
index cen dovozu	105,8	106,7	111,5	109,2	110,6	117,9
reálná směnná relace (roční)	101,1	101,5	102,2	109,0	107,1	104,5
index fyzického objemu vývozu	115,3	121,0	135,8	152,8	167,1	198,1
index fyzického objemu dovozu	126,3	141,9	154,0	168,1	175,7	212,3

me, než z nich vyvážíme, takže pasivní saldo obchodní bilance s nimi dosáhlo -40 mld. Kč. Saldo se zeměmi SEDVO bylo aktivní, ale se SNS vysoce pasivní, -50 mld. Kč. Díky zušlechťovacímu styku bylo saldo se SRN aktivní. Se Slovenskem docílila ČR aktivní saldo více než 25 mld. Kč.

Centový vývoj v zahraničním obchodě byl v roce 2001

na rozdíl od roku 2000 příznivý a jeho dopad podporoval vyšší výkonnost ekonomiky. Částečně tak přispěl ke zmírnění vysoce negativního dopadu předchozího roku (negativní cenový vývoj pohltil 3,3 % celkového vývozu). Na směnné relace zahraničního obchodu měl příznivý vliv cenový vývoj v potravinářských výrobcích, především však v polotovarech, ve strojích a v dopravních prostředcích.

Zahraněčně-platební vztahy

Platební bilance v roce 2001 navázala na pohyb platebních vztahů v předchozím roce. Pokračovalo pasivní saldo obchodní bilance, snížilo se aktivní saldo bilance služeb, narůstalo pasivní saldo bilance výnosů (odliv dividend, úroků do zahraničí) a aktivní saldo běžných převodů (transfery bez protihodnoty jako dary, penze, příspěvky apod.). Pasivum na běžném účtu především vlivem rostoucího pasiva obchodní bilance dosáhlo 3,0 mld. USD (v roce 2000 2,3 mld. USD).

Tab. č. VI/14

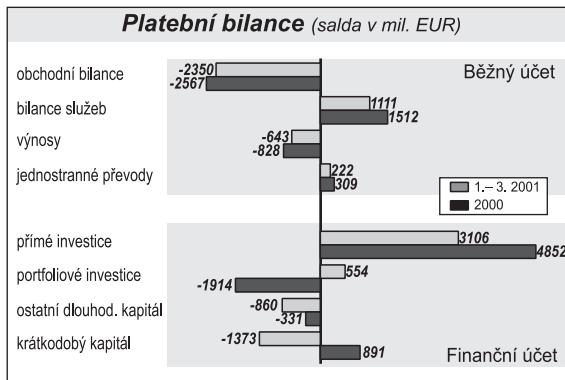
Platební bilance (salda), devizové rezervy, hrubá zadluženost (v mld. Kč)							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1. – 3. 2001
Běžný účet	-36,3	-116,5	-101,9	-43,1	-54,2	-87,7	-57,0
obchodní bilance	-97,6	-159,5	-144,0	-82,4	-65,8	-120,8	-80,7
bilance služeb	48,9	52,2	55,9	57,9	38,1	51,1	38,2
bilance výnosů	2,8	-19,6	-25,1	-31,7	-44,2	-29,4	-22,1
běžné převody	15,2	10,4	11,3	13,1	17,7	11,4	7,6
Kapitálový účet	0,2	0,0	0,3	0,1	-0,1	-0,2	-0,1
Finanční účet*	218,3	113,6	34,3	94,3	106,6	130,0	74,6
přímé investice	67,0	34,6	40,5	115,9	215,7	172,8	106,8
portfoliové investice	36,2	19,7	34,4	34,5	-48,3	-68,2	19,0
ostatní investice	115,1	59,3	-40,6	-56,1	-60,9	26,9	-51,2
Saldo chyb, kursové rozdíly	15,8	-19,6	11,2	11,3	4,9	-6,4	6,4
Platební bilance úhrnem	197,9	-22,5	-56,0	62,6	57,1	31,6	23,9
Devizové rezervy v mld. USD	17,0	16,1	14,3	16,9	18,6	19,4	20,0
z toho ČNB	14,0	12,4	9,8	12,6	12,8	13,1	12,9
Hrubá zadluženost v mld. USD	16,5	20,8	21,4	24,0	22,6	21,6	21,8

* vč. finančních derivátů

VI. Národní hospodářství

V 1. – 3. čtvrtletí 2001 se na finančním účtu zásluhou přímých investic výrazně zvyšovalo aktivní saldo na 1,9 mld. USD, přitom z čistého přílivu přímých investic 2,8 mld. USD. Za celý rok 2001 příliv přímých investic dosáhl 5 až 6 mld. USD, takže znovu aktivní saldo finančního účtu výrazně otočí platební bilanci do aktivní polohy. Devizové rezervy v ČR se za 1. – 3. čtvrtletí zvýšily o 600 mil. USD. Koncem roku 2001 dosáhly kolem 21 mld. USD, při čemž devizové rezervy ČNB koncem roku činily 14 mld. USD.

Graf č. VI/6

Poměr salda běžného účtu platební bilance k HDP, který naznačuje zdravý chod ekonomiky – mezinárodní mezní uznávanou hranicí je -5 % – se po ozdravení v roce 1998 a 1999 znovu vracel a překročil mezní hranici: rok 1997 -7,7 %, rok 1998 -6,1 %, rok 1998 -1,9 %, rok 1999 -2,0 %, rok 2000 -4,7 %, rok 2001 -5,6 %.

Hrubá zahraniční zadluženost koncem roku 2000 činila 820 mld. Kč, tj. 21,6 mld. USD. Koncem 3. čtvrtletí 2001 dosáhla 827 mld. Kč, tj. 21,5 mld. USD. U ní se za mezní hranici považuje poměr 40 % k HDP. Tento poměr ČR do roku 2000 překračovala, v roce 2001 klesl těsně na tuto hranici. Investiční pozice ČR má výraznou tendenci narůstat do pasivního salda, zejména v posledních letech. V roce 1996 v poměru k HDP představovala -4,5 %, v roce 1997 -6,4 %, v roce 1998 -6,7 %, v roce 1999 -7,5 %, v roce 2000 -8,6 %, v roce 2001 -9,5 %.

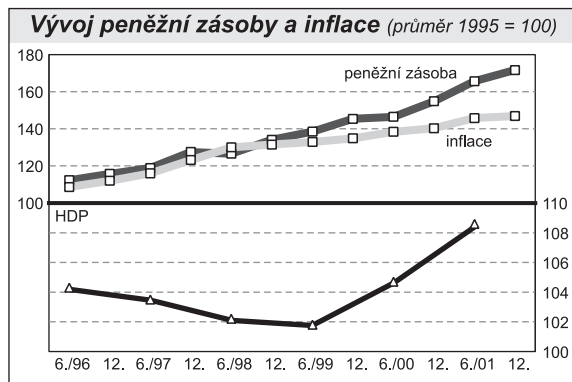
Měnový vývoj

Měnová politika, jejímž posláním v souladu s ustanovením Ústavy ČR je zaručit stabilitu české měny, přijala od roku 1998 za svůj rámec cílení inflace. Předtím jejím cílem bylo udržet rozpětí (hranici) růstu peněžní zásoby. Měnová politika se přitom se opírá o základní postulát monetární teorie: Množství peněz v ekonomice násobené rychlostí jejich obratu je úměrné objemu HDP (v základním období) násobenému inflací. Zatímco o realitě roku 1997, 1998 a začátku roku 1999 byla vedena diskuse, do jaké míry měla na prudký pokles tuzemských zdrojů peněžní zásoby vliv restriktivní politika ČNB a do jaké míry na zástavu úvěrů (credit crunch) působila neochota bank půjčovat předluženým podnikům další finanční prostředky (vzápětí s poklesem tuzemských zdrojů peněžní zásoby konvergovalo zpomalení růstu a pokles HDP), bylo v roce 2000 a 2001 již zřejmé, že na zástavu úvěrů působí nejistota bank s jejich splácením od tuzemských kapitálově slabých potenciálních investorů. Od roku 1996 je příliv čistých zahraničních aktiv v podstatě jediným rozhodujícím zdrojem růstu peněžní zásoby, v roce 2001 ještě výrazně zesílil. Růst peněžní zásoby, který je monetárním indikátorem množství peněz v ekonomice a signalizuje potenciál cenové hladiny, v roce 2001 proti předchozím pěti letům výrazně zesílil a dosáhl 12% přírůstku.

Růst čistých zahraničních aktiv v roce 1997 a v roce 1998 se vyznačoval přílivem spekulativního zahraničního kapitálu, od roku 1999, zejména v roce 2000 a 2001, přílivem přímých zahraničních investic a portfoliových investic. Čistá zahraniční aktiva se od roku 1997 zvýšila do konce roku 2001 o 480 mld. Kč, zatímco domácí úvěry přetrvávají v sestupné tendenci i v roce 2001. V roce 2001 značnou část

VI. Národní hospodářství

Graf č. VI/7

domácích dříve klasifikovaných úvěrů na sebe převzal vládní úvěr. Vedle přílivu přímých kapitálových vstupů se na vzestupu čistých zahraničních aktiv podílely také úvěry poskytované tuzemskými bankami nerezidentům, nárůst devizových výpůjček podnikového sektoru v zahraničí a snížení zahraničních pasiv odlivem likvidního kapitálu komerčních bank na korunové termínované účty do zahraničních finančních ústavů.

Koncem roku 2000 peněžní zásoba dosáhla 1480 mld. Kč, koncem roku 2001 přesáhla 1660 mld. Kč.

Tab. č. VI/15

Vývoj peněžní zásoby a jejích zdrojů* (mld. Kč, konec období)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Peněžní zásoba – M2 ¹⁾	1120	1218	1281	1385	1480	1660
– peníze – M1	475	445	433	480	543	610
oběživo	119	119	127	158	172	175
netermínované vklady	356	326	306	322	371	435
– quasi peníze	645	773	848	905	937	1050
termínované korun. vklady	559	634	679	661	656	745
vklad. certif., depoz. směnky	.	.	27	96	123	140
vklady v cizí měně	86	139	142	148	158	165
Zdroje peněžní zásoby:						
– čistá zahraniční aktiva	282	338	425	570	673	810
– domácí úvěry	1030	1138	1110	1096	1120	1070
čistý úvěr vládě a FNM	13	25	36	63	117	250
úvěry obch. bank korunové	889	913	860	839	839	680
úvěry v cizí měně	128	200	214	194	165	140
– ostatní čisté položky	-191	-259	-254	-281	-318	-145

Pozn.: * Aktiva peněžní zásoby (zdroje) se uvádějí zvlášť za rezidenty (právní subjekty se sídlem v ČR) jako čistá domácí aktiva, zvlášť za nerezidenty jako zahraniční aktiva.

¹⁾ M2 = oběživo, netermínované a termínované vklady, certifikáty apod., vklady v cizí měně

VI. Národní hospodářství

Rozhodující složkou peněžní zásoby byly i v roce 2001 termínované vklady, které se na ní podílely zhruba 45 % a spolu s ostatními druhy quasi peněz necelými dvěmi třetinami. V roce 2001 nedocházelo jako v předchozích dvou letech k růstu oběživa (tehdy vlivem poklesu úrokových sazeb a vlivem poklesu důvěry v bankovní sektor). Důvěra domácností v bankovní sektor se v roce 2001 obnovila.

Hlavním nástrojem měnové politiky jsou úrokové sazby, přičemž ČNB v souladu s měnovými instrumenty Evropské centrální banky za klíčovou sazbu začala považovat dvoutýdenní reposazbu, i když též používala diskontní a lombardní sazbu. Po postupném uvolnění restriktivní měnové politiky od druhé poloviny roku 1998 svědčí o stabilitě měny neměnné uvedené klíčové sazby od konce roku 1999 do února 2001. V únoru 2001 se snížily, ale v červenci 2001 se znovu vrátily, k 30. 11. 2001 výrazně poklesly a zametly výraznému posilování kursu koruny. Sazba povinných minimálních rezerv byla sjednocena s požadavky EU již v říjnu 1999 na 2 %, čímž se uvolnilo tehdy do oběhu kolem 60 mld. Kč. Nastavení úrokových sazeb je otázkou většího počtu faktorů – skutečné a předpokládané inflace, vývoje reálných úrokových sazeb, měnového kursu a úrokového diferenciálu vůči nejvýznamnějším zahraničním sazbám.

Tab. č. VI/16

Měnové politické nástroje ČNB *								
	datum	sazba (%)	datum	sazba (%)	datum	sazba (%)	datum	sazba (%)
Diskontní sazba ¹⁾	12.3.1999	6,0	3.9.1999	5,5	27.10.1999	5,0	30.11.2001	3,75
Lombardní sazba	12.3.1999	10,0	3.9.1999	8,0	27.10.1999	7,5	30.11.2001	5,75
Repo sazba (2-týdenní) ²⁾	4.5.1999	6,9	3.9.1999	6,0	27.10.1999	5,5 ²⁾	30.11.2001	4,75
Povinné min. rezervy z primár. vkladů bank	28.1.1999	5,0	7.10.1999	2,0				

Pozn.: ¹⁾ 23. 5. 1997 - 13 %, 14. 8. 1998 - 11,5 %, 27. 10. 1998 - 10,5 %, 23. 12. 1998 - 7,5 %,
²⁾ od 23. 2. 2001 - 5 %, od 27. 2. 2001 - 5,25 %
 * Poslední údaje byly platné k 30. 11. 2001

Celkový stav úvěrů poskytovaných bankami (na rozdíl od úvěrů ve zdrojích peněžní zásoby zahrnuje i úvěry nerezidentům) od roku 1998 klesal a tento pokles pokračoval i v roce 2001 k hranici 1 biliónu 30 miliard Kč. Rozhodující podíl na úvěrové emisi má podnikový sektor, na něhož připadají tři čtvrtiny z celkového stavu poskytnutých úvěrů. Zástava úvěrů původně vyvolaná nabídkovou stranou úvěrového trhu, tj. bankami, přestala z určité části platit (likvidita bankovního sektoru se v roce 2000 uvolnila a řada bank začala mít dostatek vlastního kapitálu v poměru k rizikovým úvěrům). Problémem však stále zůstává podíl klasifikovaných úvěrů na celkovém úvěrovém portfoliu. Bez Konsolidační banky na konci roku 2001 dosahoval 29,5 %. (Před převzetím části klasifikovaných úvěrů do konsolidační agentury to bylo 42 %.) Jen nepatrně se snížilo riziko z dalšího nárůstu těchto úvěrů. Reciprocitou tomu na straně poptávky byla nemožnost řady českých podniků vstoupit na úvěrový trh, protože nejsou schopné dát příslib, že budou úvěry řádně splácet.

Tab. č. VI/17

Vývoj úvěrové emise a vkladů (mld. Kč)					
	1997	1998	1999	2000	30.9.2001
Úvěry celkem	1 142	1 153	1 120	1 093	1 033
Meziroč. přírůstek v %	-	1	-2,8	-2,4	-7,9
v tom: korunové	924	897	870	867	821
v cizí měně	218	255	251	226	212
Nově čerpané úvěry	1 143	1 457	1 565	1 433	1 109
Vklady	1 176	1 195	1 200	1 243	1 439
Meziroč. přírůstek v %	4,8	1,6	0,5	3,6	15

VI. Národní hospodářství

Objem vkladů začal po stagnaci v roce 1999 a jen mírném nárůstu v roce 2000 v minulém roce znovu rychle narůstat. Meziroční přírůstek v roce 1999 činil pouze 0,4 %, v roce 2000 3,6 %, v roce 2001 15 %. Na celkovém objemu vkladů se podílí obyvatelstvo dvěma třetinami.

Vývoj úrokových sazeb pokračoval od roku 1998 v sestupné tendenci, a to jak u depozit, tak u úvěrů. Dávnou minulostí (1998) byl vysoký až 10% úrokový diferenciál ve vztahu k zahraničí, který přitahoval miliardy spekulativního kapitálu. U úvěrů se snížila průměrná úroková sazba z 11,5 % koncem roku 1998 na 7,9 % koncem třetího čtvrtletí roku 2001. U vkladů klesla z 7,3 % na 3,0 % koncem třetího čtvrtletí 2001.

Kurs koruny

Od května 1997 je kurs koruny udržován jako řízený plovoucí kurs koruny (předtím jako fixní kurs v pásmu). Cílem kursové politiky ČNB je zabránit nadměrnému kolísání kursu měny v krátkodobém výhledu. Přitom se snaží spojit omezení kolísání nominálního směnného kursu s oceněním reálného kursu (vývoj je deflovaní inflací) pod aspektem růstu produktivity práce a dalších kvalitativních zlepšení. Její kursovou politikou v roce 2000 i v roce 2001 je postupně mírně posilovat kurs koruny v rámci evropských měn (EUR).

Kurs koruny v roce 2000 a 2001 se výrazně rozdílně vyvíjel vůči USD i vůči EUR, který k 1. lednu 1999 přijala ČNB jako referenční měnu namísto DEM. Základním kritériem pohybu kursu koruny byl vztah obou uvedených měn na světových devizových trzích. Již v průběhu roku 1999 EUR vůči USD ztratilo 15 %, v roce 2000 se stal pokles EUR razantní, když koncem října proti startu k 1. 1. 1999 činil již téměř 30 %. V roce 2001 pokračovalo další zeslabování EUR proti USD, i když ve druhé polovině roku se tato tendence zastavila. Ve shodě s tím se pohyboval kurs koruny vůči dolaru, zatímco vůči EUR měl tendenci postupného zpevnění. Se zeměmi EU je ekonomika ČR svázána ze 70 % zahraniční směnou zboží a služeb.

Tab. č. VI/18

	CZK/DEM	CZK/USD	CZK/EUR
1995	18,52	26,55	-
1996	18,05	27,14	-
1997	18,28	31,71	-
1998	18,33	32,27	-
1999	18,86	34,60	36,88
2000	18,21	38,59	35,61
I-VI/01	17,67	38,44	34,55
VII-X/01	17,40	38,25	34,02
XI/01	17,04	37,48	33,32

Po pronikavém snížení inflačního diferenciálu mezi ČR a západními vyspělými ekonomikami v roce 1999 a 2000 se tento indikátor v roce 2001 opět zvýšil. Na vývoji reálného efektivního kursu koruny (vážený kurs koruny podle zastoupení měn v zahraničním obchodě, deflovaný inflací), který proti roku 1995 byl v roce 2000 jen o 16 % vyšší, se to projevilo v jeho výrazném posílení (odhadem o 10 %). Posílení kursu koruny se současným nárůstem inflace tak začalo zřetelněji působit na sblížování

cenových úrovní. Cenová hladina, která byla v roce 1998 na 36,5 % vůči SRN a na 41,5 % vůči USA – inflace u nás byla v roce 1999 a v roce 2000 jen o něco vyšší při slábnutí kursu – se začala v roce 2001 zlepšovat. Nastoupení cesty k postupnému narovnání relací cenových úrovní je významným úkolem hospodářské a měnové politiky.

Mezi vnitřní kupní silou a vnější kupní silou koruny je v České republice stále mimořádně velký rozdíl, typický spíše pro méně rozvinuté země. ERDI (Exchange Rate Deviation Index) tj. poměr mezi směnným kursem a paritou kupní síly v roce 1999 dosahoval při srovnání se zeměmi OECD 2,431 (parita kup-

VI. Národní hospodářství

ní síly – Purchasing Power Parity – porovnává hodnotu spotřebního koše ve dvou měnách). V roce 2000 zhruba zůstal na stejné úrovni, v roce 2001 se mírně zlepšil. Riziko cenového šoku při vstupu ČR do EU je stále velmi citelné a podle řady ekonomů je stěží myslitelné ucházet se okamžitě po nabytí členství v EU také o účast v Evropské měnové unii (EMU).

Vývoj inflace

Vývoj inflace (spotřebitelských cen) se dostal po roce 1998 pod tvrdší dohled měnové politiky, protože ČNB si stanovila jako rámec pro tuto politiku přijmout cílování inflace. Jako indikátor pro inflaci stanovila tzv. čistou inflaci, která je vyjádřena indexem spotřebitelských cen očištěným od vlivů administrativních změn cen a změn nepřímých daní. Je určována ČNB jeden rok dopředu na konec roku a ve střednědobé perspektivě. Pro prosinec 1999 byla cílová inflace stanovena na úrovni 4,5 % plus minus 0,5 %, pro prosinec 2000 3,5 až 5 %, pro prosinec 2001 na 2 až 4 %. (Pro rok 2002 až 2005 jako cílovou stanovila ČNB již celkovou inflaci, která v tomto období se má pohybovat ročně v rozmezí 3 až 5 %.)

V roce 1999 došlo k mimořádnému průlomů v dezinflačním procesu, když míra inflace z roku 1998 ve výši 10,7 % se snížila na 2,1 % v roce 1999. Hlavním důvodem bylo přibrzdění deregulace cen usměrňovaných státem a pokles cen potravin. V roce 2000 prakticky dezinflační proces pokračoval, ovšem s tím, že navázal na původní předpokládaný trend do roku 2005, který stanovil přiblížit se na dosah inflaci v Evropské unii. Tento trend znamenal zvýšit spotřebitelské ceny v ČR jen o 21 % koncem roku 2005 proti roku 2000 (v průměru ročně o 3,9 %) a přitom do konce roku 2002 všechny ceny plně deregulovat. Míra inflace se v roce 2000 se vrátila do předpokládané výše pro období 2000 až 2002 (průměr 4,6 %

Tab. č. VI/19

Vývoj inflace celkem a čisté inflace (přírůstek v % proti předchozímu roku)

	1997	1998	1999	2000	2001 ¹⁾
spotřebitelské ceny	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7
čistá inflace	6,0	5,7	0,7	3,0 ²⁾	3,7

Pozn.: ¹⁾odhad HN

²⁾prosinec proti prosinci 1999 3,3

Tab. č. VI/20

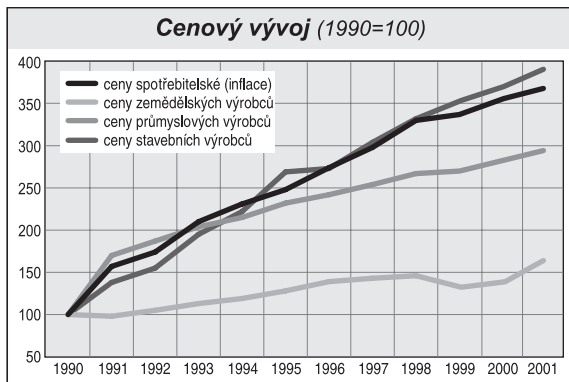
Cenový vývoj (přírůstek v % proti předchozímu roku)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ¹⁾
spotřebitelské ceny	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7
ceny průmyslových výrobců	7,6	4,8	4,9	4,9	1,0	4,9	4,3
ceny stavebních výrobců	10,6	11,2	11,3	9,4	4,8	4,1	4,3
ceny zemědělských výrobců	7,6	8,2	3,4	2,3	-11,7	9,2	12,0
ceny nákladní dopravy	8,5	7,8	8,5	11,6	3,8	2,6	3,9
ceny spojových výkonů	11,5	6,1	14,3	8,1	9,1	6,6	0,6
ceny podnikatelských služeb	12,1	15,1	11,4	7,0	0,6	0,8	2,0
cenový deflátor HDP	10,2	9,7	6,5	11,0	2,3	0,9	4,6

Pozn.: ¹⁾odhad HN

VI. Národní hospodářství

Graf č. VI/8

Cenový vývoj byl neurovnaný. Na vzestup inflace působil především nárůst vyplývající z deregulace cen nájemného, elektřiny a plynu, dopravy, pošt a telekomunikací, výrazně se zvýšily i ceny potravin. Vývoj cen výrobců až na ceny zemědělské byl vcelku pomalejší než vývoj cen spotřebitelských. Rychlejší cenový vzestup spotřebitelských cen šel především ve prospěch distributorů zboží a služeb. Ceny zemědělských výrobců se proti roku 2000 zvýšily zhruba o 12 %, ceny průmyslových výrobců vzrostly v minulém roce o 4 %, ceny stavebních prací o 4,3 %, ceny tržních služeb vcelku o necelá 3 %.

ročně) a dosáhla 3,9 %. Na vývoj cen spotřebitelských cen působil vývoj cen výrobců a tržních služeb, jejichž tempo růstu od roku 1999 je ve většině případů rychlejší. U cen průmyslových výrobců ovlivnila rychlejší cenový vývoj světová cena nakupované ropy, u cen zemědělských výrobců byl od roku 2000 vyrovnáván dřívější hluboký neudržitelný pokles cen některých produktů, znamenající pokles pod výrobní náklady.

V roce 2001 míra inflace dále narůstala. Ve srovnání s rokem 2000 byl zaznamenán její nárůst ve výši 4,7 %.

Veřejný dluh a veřejné rozpočty

V roce 2001 pokračovala v úseku veřejných financí snaha o obezřetnou finanční politiku s jasnou tendencí o keynesiánský přístup k oživení ekonomiky a s úsilím o fiskální transparentnost. V letech vyrovnávacího státního rozpočtu před rokem 1999 se řada finančních operací přenášela na transformační instituce a garanční fondy, kde postupně narůstaly mimorozpočtové závazky a záruky státu. (Ty podle odhadu českých orgánů a Světové banky byly koncem roku 1999 stejně velké jako oficiální státní dluh – 227 mld. Kč.) Potenciální dopad mimorozpočtových závazků a záruk měl být zprůhledněn a zohledněn v rozpočtovém plánování prvních let třetího tisíciletí.

Celkově dosáhl veřejný dluh v roce 1999 275 mld. Kč a lišil se od státního dluhu o 40 mld. Kč dluhu územních rozpočtů, o 1 mld. Kč dluhu veřejného zdravotního pojištění a o 17 mld. Kč dluhu mimorozpočtových fondů. V roce 2000 se zvýšil veřejný dluh na 332 mld. Kč, v roce 2001 na 428 mld. Kč a v roce 2002 se projektuje jeho výše na 452 mld. Kč. Z toho státní dluh v roce 2000 dosáhl 287 mld. Kč, v roce 2001 358 mld. Kč a v roce 2002 401 mld. Kč. Příčinou překotného nárůstu státního dluhu bylo v roce 2001 započtení otevřených rozpočtových schodků, navíc dané ztrátami Konsolidační banky z roku 1999 ve výši 36,1 mld. Kč (od 1. 9. 2001 jejím nástupcem Českou konsolidační agenturou – ČKA), emise dluhopisů na sucho a výplata klientů kampaňiček v celkové výši 10,2 mld. Kč. Mimorozpočtové závazky a záruky státu se však rovněž zvýšily, současný stav 48 úvěrových případů koncem roku 2001 dosáhl částky (úhrn čerpaných garantovaných úvěrů po odečtu splacených úvěrů) 165 mld. Kč. Dále stát ručí za závazky ČKA ve výši 156 mld. Kč, tedy celkem závazky státu, včetně záruk Exportní a garanční pojišťovně a České exportní bance, ke konci roku 2001 činily 457 mld. Kč. Celkový objem záruk je však daleko vyšší v důsledku řešení problému Investiční a Poštovní banky, a to o cca 100 mld. Kč. (Problematická aktiva rušené IPB převedená do ČKA nepřesáhnou pravděpodobně 150 mld. Kč.)

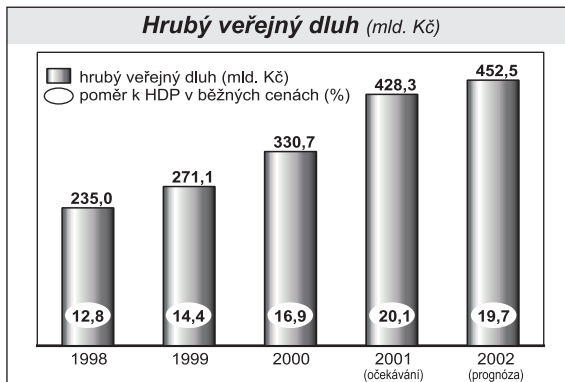
VI. Národní hospodářství

Ve vztahu k HDP v roce 2001 činil veřejný dluh 20,1 %, v roce 2002 bude činit 19,7 %. Ve srovnání se zeměmi EU je toto zatížení nízké, ale znamená již i tak značnou dluhovou zátěž. V roce 2002 by měla úroková zátěž (kolem 7 %) dosáhnout necelých 30 mld. Kč. Pokud HDP v běžných cenách nedosahuje nárůstu sedmi procent, vzrůstá tato dluhová zátěž i reálně.

Veřejné rozpočty (zahrnují státní rozpočet, místní rozpočty, FNM, PF, státní fondy životního prostředí, české kinematografie, kultury, zúrodnění půdy, dopravy, bydlení a zdravotní pojišťovny) byly sestavovány pro rok 2001 a 2002 v novém právním a institucionálním rámci a propočteny zpětně pro rok 2000 a pro rok 1999. Fiskální politika vlády se při svých představách o rozpočtových prioritách, stabilizačních a redistribučních vlastnostech veřejných rozpočtů opírala o státní rozpočet, na který připadají více než dvě třetiny konsolidovaných veřejných rozpočtů.

Bez čistých půjček, tj. v podstatě bez příjmů a výdajů z transformačních procesů (prodeje státních podniků), je saldo veřejných rozpočtů podstatně vyšší. V roce 1999 činilo -52 mld. Kč, v roce 2000 -87 mld. Kč, v roce 2001 -160 mld. Kč a v roce 2002 dokonce přesáhne -209 mld. Kč. Bez čistých půjček dosáhl v roce 2001 saldo všech veřejných rozpočtů -7,5 % HDP. Čisté příjmy z privatizace představovaly v tomto roce 4,6 % HDP. Byly převážně určeny pro ekonomiku, nikoliv pro krytí ztrát z transformačních procesů, resp. na ozdravení bankovního sektoru. V roce 2002 saldo bez čistých půjček má dosáhnout 9,1 % HDP. Až v dalších letech (rozhodně po roce 2002) po dokončení privatizace přestane mít soustava veřejných rozpočtů možnost zajišťovat část svých příjmů z tzv. čistých půjček, bude deficit rozpočtů podstatně vyšší (pokud se s tím fiskální politika nevyrovná), než jsou 3 % HDP podle maastrichtských dohod.

Graf č. VI/9

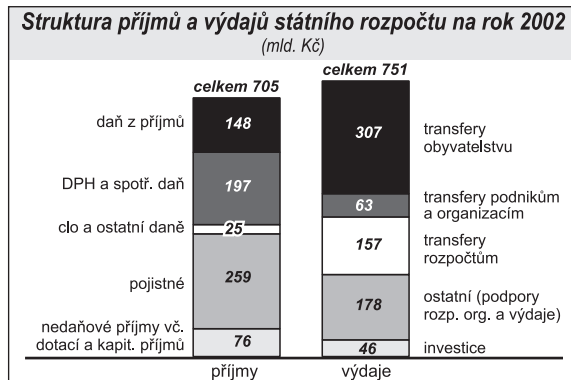
Tab. č. VI/21

Příjmy a výdaje veřejných rozpočtů v mld. Kč (konsolidované)

	1999	2000	2001	2002 projekce
Příjmy (bez splátek)	744	781	862	893
v tom: daňové příjmy	688	721	778	820
z toho pojist. soc. zab.	271	287	311	336
nedaňové příjmy	47	50	73	58
kapitálové příjmy	9	10	11	15
Výdaje (bez půjček)	755	843	960	826
z toho: dotace fin. inst.	18	27	82	96
úroky	20	21	26	29
transfery obyvatelstvu	371	399	433	456
kapitálové výdaje	103	116	124	127
Saldo	-11	-62	-98	67

VI. Národní hospodářství

Graf č. VI/10

úhrada škod za sucho ve výši 4 mld. Kč a náhrady za „kampeličky“ ve výši 6 mld. Kč. Daně z příjmů fyzických i právnických osob a pojistné byly překročeny, nesplněna byla DPH.

Státní rozpočet v roce 2001 skončil (podle odhadu MF při předložení návrhu státního rozpočtu na rok 2001) daleko vyšším deficitem, než byl schválen. Schválený deficit činil 49 mld. Kč, ve skutečnosti, i při započtení prodeje licence za mobilní síť třetí generace a některých dalších mimořádných příjmů, dosáhne 92 až 100 mld. Kč. Důvodem jsou mimořádné a dodatečné výdaje, které nesouvisely s běžným hospodařením, především již výše uvedené výdaje na úhradu ztráty Konsolidační banky z roku 1999 ve výši 36 mld. Kč,

Tab. č. VI/22

Příjmy a výdaje státních a místních rozpočtů (v mld. Kč)					
	1998	1999	2000	2001 oček.	2002 návrh
státní rozpočet - příjmy	537,4	567,3	586,2	634,1	705,2
DPH	119,4	138,3	145,9	120,9	126,5
spotřební daně	67,8	73,1	70,9	69,4	70,8
daň z příjmu právnických osob	51,1	51,3	52,3	66,5	59,3
daň z příjmu fyzických osob	36,3	35,1	34,7	79,3	88,4
ostatní daně včetně silniční	17,5	19,5	19,9	10,9	13,6
clo	13,6	12,0	13,6	10,0	11,0
nedaňové příjmy dotace	27,7	16,0	26,4	23,4	72,3
pojistné soc. zabezpečení	203,9	210,9	222,2	242,1	259,2
státní rozpočet - výdaje	566,7	596,9	632,3	718,7	751,4
sociální dávky	222,8	238	256,1	293,7	291,5
z toho důchody	165,4	177,9	186,8	198,8	215,8
investice	50,5	59,0	60,9	52,6	46,3
saldo	-29,3	-29,6	-46,1	-84,5 ¹⁾	-46,2
podíl výdajů státního rozpočtu na HDP (%)	31,1	32,0	32,2	33,7	33,1
místní rozpočty - příjmy	161,8	194,8	190,3	171,1	238,3
místní rozpočty - výdaje	160,3	176,4	192,7	177,4	247,1

Pozn.: ¹⁾odhad HN 95 - 100 mld. Kč

VI. Národní hospodářství

Fiskální politika pro rok 2002 musela akceptovat řadu nepominutelných podmínek. Především politickou dohodu, podle níž má sestavit státní rozpočet podle metodiky používané do roku 2000 s deficitem -10 mld. Kč (v roce 2001 s -20 mld. Kč, v roce 2003 bez schodku). Dále byl návrh rozpočtu, stejně jako již na rok 2001, sestaven podle nových, sněmovnou schválených pravidel, která vyžadují, aby do rozpočtu byly zahrnuty operace státních finančních aktiv, tj. v podstatě dopady z dokončování restrukturalizace bank a průmyslových podniků. Do rozpočtu musely být promítnuty také dopady ztrát z transformačních operací z minulých let. Fiskální politika musela rovněž počítat s vysokým podílem stále rostoucích mandatorních výdajů opírajících se o zákonem stanovené normy. Konsolidace rozpočtu za této situace byla prováděna relativním omezováním rozpočtových výdajů, což znamenalo výrazné omezení manévrovacího prostoru vlády při snaze realizovat její záměry z programového prohlášení, a z naprojektovaných úseků politik. Výsledkem všech uvedených omezení byl – při úsilí nepodlomit nastoupenou cestu oživení a zajistit dlouhodobě udržitelný dynamický růst – schodek státního rozpočtu ve výši -46 mld. Kč. Schodek má být kryt převážně emisemi státních dluhopisů, jen 2 mld. Kč ze změny stavu krátkodobých prostředků na bankovních účtech.

Příjmy státního rozpočtu v roce 2002 dosáhnou podle návrhu předloženého po jeho nepřijetí v prvním čtení, upraveného v listopadu roku 2001 Poslaneckou sněmovnou, 705,2 mld. Kč a budou vyšší o 11,2 % proti očekávané skutečnosti roku 2001. Výdaje dosáhnou 751,4 mld. Kč a budou oproti roku 2001 vyšší o 4,5 %. Příjmy návrhu státního rozpočtu mají dynamičtější růst než výdaje. V příjmech se počítá se stejným daňovým zatížením jako v roce 2001. (Bez příspěvků na sociální pojištění, které je v zemích EU mimo rámec rozpočtů, má Česká republika nižší daňové příjmy, vyjádřené poměrem k HDP.) Ve výdajích tvoří hlavní složku mandatorní výdaje. Vzhledem k zahrnování sociálního zabezpečení do rozpočtů tvoří transfery obyvatelstvu 41 % výdajů, investiční výdaje 6 %, neinvestiční transfery ostatním veřejným rozpočtům a příspěvkovým organizacím 16 %. Nejvyšší přírůstky státních prostředků jsou v roce 2001 ve srovnání s rozpočtem na rok 2001 určeny: na vzdělávání o 5,5 %, na zdravotnictví o 11,8 %, na ochranu životního prostředí o 14 %, na sociální péči o 6,6 %, na bezpečnost státu a právní ochranu o 8 %, na služby obyvatelstvu o 9 %, na státní správu a politické strany o 4 %. Úbytek se týká výdajů na zemědělství, průmyslová a ostatní odvětví hospodářství.

Místní rozpočty měly mít v roce 2001 příjmy 171,1 mld. Kč, výdaje 177,4 mld. Kč, takže by měly skončit schodkem -6,3 mld. Kč. Vlastní příjmy se na celkových příjmech přitom mají podílet 81 %, zbývající podíl budou tvořit dotace od veřejných rozpočtů.

Základní faktory ekonomického vývoje

Tvorba hrubého fixního kapitálu

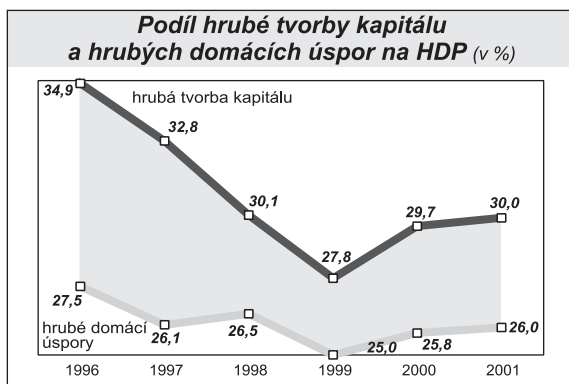
Záměr zajistit dynamický rozvoj ekonomiky vedl v minulých sedmi letech ke snaze zajistit příliv zahraničního kapitálu ve formě investic. Skutečně efektivní příliv kapitálu, specificky do investic zpracovatelského průmyslu, se daří v důsledku investičních pobídek teprve v posledních dvou letech. Současně ovšem celkově tento příliv indikuje i nerovnovážný vývoj věcné ekonomiky a makroekonomické stability. Na část potřebných investic si totiž tuzemská ekonomika nestačí vytvořit vlastní zdroje, nebo je kryt převísem vývozu. V roce 2000 i 2001 byla míra hrubých domácích úspor (HDÚ) podstatně nižší než míra investic (za-

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/23

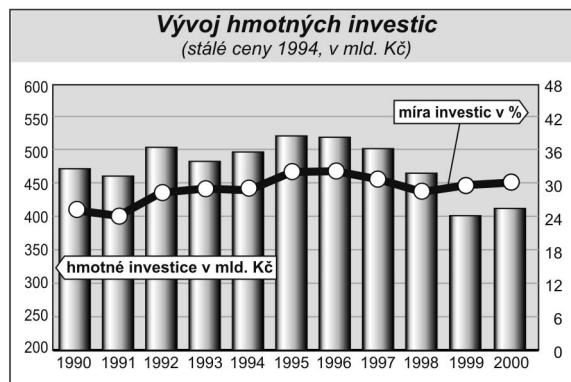
Míra investic a hrubých domácích úspor (podíly v % HDP)						
	1995	1997	1998	1999	2000	2001
hrubá tvorba kapitálu	34,0	32,8	30,1	27,8	29,7	30,0
domácí úspory	30,4	26,7	27,8	26,5	25,0	26,0
převís v bodech	3,6	6,1	1,9	2,0	4,7	4,0

Graf č. VI/11

dohospodářských úspor byly a jsou úspory domácností, které jsou především využitelné v úvěrových aktivitách bank. Na klientských vkladech včetně vkladů v cizích měnách u peněžních ústavů v roce 1995 se podílely 51 %, v roce 1999 72 %, v roce 2000 71 % a v roce 2001 70 %. Čtyři pětiny těchto úspor tvoří vklady termínované, a jsou tak hlavním zdrojem úvěrování. U podniků polovinu vkladů tvoří zůstatky na běžných účtech a další peníze

Graf č. VI/12

hrnující jak fixní kapitál, tak změnu stavu zásob). Míra investic v roce 2000 dosáhla 30,4 % a v roce 2001 dále mírně rostla. Míra HDÚ v roce 2000 dosáhla 25,6 %, v roce 2001 se rovněž zvýšila o několik desetín bodu. Diference obou indikátorů v obou letech ve výši kolem 4 poměrných bodů znamená více než 80 mld. Kč. To se odráží ve značném deficitu běžného účtu platební bilance.

Míra hrubých národních úspor, která ukazuje na krytí kapitálu z domácích úspor, se po své kulminaci v roce 1995 (30,4 % z HDP) do roku 1999 snížila na 25,5 % HDP, v roce 2000 na 25,6 % HDP. V roce 2001 došlo k obratu a k jejímu růstu na 26,5 % z HDP. Spolu s hrubými národními úsporami kryl hrubou tvorbu kapitálu (fixního a přírůstků zásob) příliv přímých zahraničních investic. Hlavní složkou celkových náro-

hospodářských úspor byly a jsou úspory domácností, které jsou především využitelné v úvěrových aktivitách bank. Na klientských vkladech včetně vkladů v cizích měnách u peněžních ústavů v roce 1995 se podílely 51 %, v roce 1999 72 %, v roce 2000 71 % a v roce 2001 70 %. Čtyři pětiny těchto úspor tvoří vklady termínované, a jsou tak hlavním zdrojem úvěrování. U podniků polovinu vkladů tvoří zůstatky na běžných účtech a další peníze „na viděnou“. Míra úspor domácností, daná podílem na disponibilním důchodu, od roku 1996 trvale klesala, zejména klesla v roce 2000 na 10,8 % jako odraz na zvýšený sklon ke spotřebě a na pokles úrokových sazeb. V roce 2001 odložená spotřeba domácností vzrostla na 11,5 %.

Hrubé hmotné investice (představují výdaje, které byly vynaloženy na pořízení hrubého investičního majetku – HIM v souladu s účetnictvím) dosáhly v roce 2000 objemu

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/24

Přímé zahraniční investice do ČR v 1. - 3. čtvrtletí 2001 (mld. Kč)

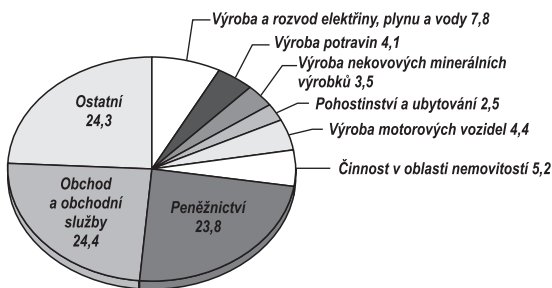
odvětví		země	
zpracovatelský průmysl	33 489	SRN	39 373
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	7 819	Nizozemsko	26 898
doprava a spoje	27 001	USA	8 922
obchod, pohostinství, ubyt.	24 181	Švýcarsko	4 542
peněžnictví a pojišťovnictví	5 764	Rakousko	5 270
ostatní	11 929	ostatní	25 268
celkem	110 273	celkem	110 273

542 mld. Kč v běžných cenách. Po postupném poklesu od roku 1997 se trend v objemu investic obrátil. Proti roku 1999 se ve stálých cenách zvýšil objem investic o 3,8 %, ale byl nižší než objem investic v roce 1997 o pětinu. Pozitivní realitou je stále sílící podíl pořizování nových investic a klesající podíl použitých investic, které představovaly v roce 2000 necelých 5 % z celku (v roce 1999 ještě více než 10,4 %, v roce 1998 11,5 %). Na nárůstu investic se v roce 2000 podílel absolutně i relativně sektor nefinančních podniků. Jeho podíl na investicích ve státě dosáhl téměř 68 %, podíl vládního sektoru přes 20 %, sektor domácností téměř 10 % a sektor finančních institucí kolem 2,5 %.

Kvalita, pokrokovost a modernizace a rychlejší návratnost investic se zlepšuje. V minulém roce se dále zvyšoval podíl strojů a zařízení. Na pořízení nových investic se podílely 50 %, zatímco v roce 1999 48 % a v roce 1998 46 %. Přitom pokračoval trend zvyšování nákupu strojů ze zahraničí. V sektoru nefinančních pod-

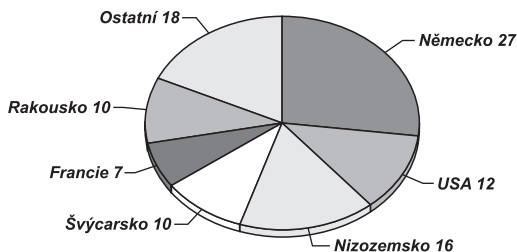
Graf č. VI/13

Přímé zahraniční investice v roce 1990 – 2000 (podle odvětví, struktura v %)

Graf č. VI/14

Přímé zahraniční investice v roce 1990 – 2000 (podle země, podíly v %)

VI. Národní hospodářství

níků byl podle odvětví zřetelně znát nárazový vliv investiční aktivity malé ekonomiky. (Investice jednoho většího podniku zvýší nadprůměrně investice celého odvětví v určitém období, při odmlčení investiční činnosti na určitou dobu se růst investic v odvětví sníží.)

Od přímých zahraničních investic se očekává pokrok, modernizace, získávání zahraničních trhů. Vláda s platností od poloviny roku 2000 rozšířila zvláštní systém pobídek pro průmyslové podniky, který se zaměřuje na slevy na daních z příjmu nových poplatníků a slevy na daních u stávajícího poplatníka, na hmotnou podporu při vytváření nových pracovních míst, hmotnou podporu při rekvalifikaci pracovníků, osvobození od cla, poskytnutí dotací obcím na vybudování tzv. průmyslových zón a na poskytování příspěvku při zavádění systémů řízení šetrných k životnímu prostředí. Limitní hranice investování z dřívějších 25 mil. USD se snížila na 10 mil. USD.

Definice pojmu přímých zahraničních investic se liší od pojmu hmotných investic. ČNB počítá nejen konkrétní hmotné a nehmotné investice financované ze zahraničních zdrojů, ale také investice financované ze zisku z institucí a podniků patřících zahraničnímu kapitálu a nákupy více než 10 % akcií tuzemských podniků.

Struktura přímých zahraničních investic nebyla v minulých letech z hlediska zvyšování výkonnosti ekonomiky nejvýhodnější. Jejich převážné zaměření buď vůbec nebo jen málo a nepřímo posilovalo český export, nepodporovalo budoucí růst ekonomiky, nepřinášelo očekávaný know-how a nepřispívalo výrazně ke zlepšování podnikatelského klimatu, stejně jako ke konkurenceschopnosti na zahraničních trzích. Teprve v posledních letech se jejich zaměření mění ve prospěch zpracovatelského průmyslu.

Celkem dosáhl vstup přímých zahraničních investic za roky 1990 až 2000 20,3 mld. USD (vše v kurzu běžných let), v roce 2001 k nim přibýlo dalších 5 mld. USD.

Výzkum a vědecko-technický vývoj

Počet pracovníků ve vědecko-technickém vývoji a výzkumu v roce 2001 dosáhl 54,5 tisíce osob, oproti předchozímu roku se zvýšil o tisíc osob. Tento stav je výrazně neúměrný pro zajišťování stále se lepšící konkurenceschopnosti ekonomiky, a tím také pro jistotu jejího dynamického vývoje. (Proti stavu v roce 1990 je uvedený stav o málo vyšší než poloviční.) Výdaje na výzkum a vědecko-technický rozvoj, měřeno podílem z HDP, jsou ani ne poloviční oproti zemím EU. V roce 2000 počet pracovníků ve výzkumu a vývoji dosáhl 53 500 osob, z toho přímo se účastnících řešení výzkumných a vývojových úkolů (bez děl-

níků) 49 550 osob (v roce 1998 45 557 osob). Investiční a neinvestiční výdaje v roce 2000 dosáhly jen 26,5 mld. Kč, z toho státní 10,1 mld. Kč. Podíl všech výdajů na HDP dosáhl 1,35 %, státních v roce 1995 0,37 % HDP, v roce 2000 0,52 %, v roce 2001 zůstane na stejné úrovni. Do počtu pracovníků tohoto úseku ekonomiky se počítají také pracovníci, kteří v něm pracují jen část pracovní doby. Při přepočtu stavů na plné pracovní úvazky věnované výzkumu a vývoji by představovalo osazenstvo u větších výzkumných organizací v roce 2000 jen 24,2 tisíce

Tab. č. VI/25

Výzkum a vývoj			
	pracovníci (k 31. 12. v tis.)	neinvest. výdaje (v mld. Kč)	invest. výdaje (v mld. Kč)
1990	105,9	10,8	1,6
1991	76,5	13,5	1,7
1992	57,2	12,2	2,3
1993	40,2	11,1	1,2
1994	38,7	11,2	1,8
1995	47,5	12,4	1,6
1996	49,6	14,0	2,3
1997	52,1	16,9	2,6
1998	51,2	20,1	2,7
1999	52,7	20,8	2,8
2000	53,5	23,1	3,4

VI. Národní hospodářství

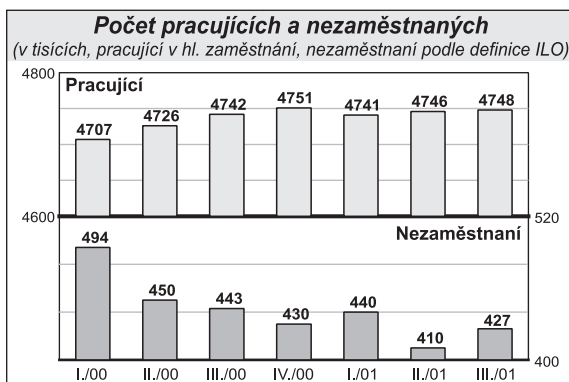
osob. Z uvedených 24 tisíc plných pracovních úvazků připadlo 56 % na výzkumníky, 31 % na technický personál a 14 % na další pomocný personál. Vysokoškolské vzdělání mělo 38 %, vědeckou kvalifikaci 21 %. Z přepočteného stavu pracovalo ve výzkumu a vývoji na vysokých školách 20 %, v podnikovém sektoru 51 % a ve vládním sektoru 29 % pracovníků.

Ekonomická aktivita, trh práce

Ekonomická aktivita obyvatelstva byla v ČR v mezinárodním srovnání stále vysoká, i když má tendenci se snižovat. Míra ekonomické aktivity, tj. poměr pracovní síly (zaměstnaných a nezaměstnaných) k počtu obyvatel nad 15 let v roce 2001 dosáhla 60 %. Ke snižování míry ekonomické aktivity dochází, ačkoliv věková hranice odchodu do důchodu se prodlužuje. Snižování míry ekonomické aktivity je důsledkem stárnutí obyvatelstva. Růst počtu nezaměstnaných se v roce 2000 zastavil a začal klesat. V roce 2001 v prvním pololetí v poklesu pokračoval, ve druhé polovině tohoto roku již jen stagnoval. Roční průměr jejich počtu – 420 tisíc – je proti roku 2000 o 35 tisíc nižší. Počet zaměstnaných osob se v roce 2001 zvýšil o 0,2 %. (Údaje o ekonomické aktivitě obyvatelstva jsou uváděny podle definic ILO.)

Aktuální nezaměstnanost s velmi konkrétním tlakem na-

Graf č. VI/15

Tab. č. VI/26

Pracující v civilním sektoru národního hospodářství (tis.)

	1990	1995	1998	1999	2000
celkem	5 351	5 012	4 883	4 760	4 664
zemědělství	553	257	207	189	175
lesnictví	78	55	45	43	40
průmysl	2 025	1 628	1 583	1 533	1 493
stavebnictví	403	450	432	402	377
obchod a pohostinství	614	890	876	861	842
doprava a spoje	371	355	347	350	346
služby podnikům, nemov., výzkum	382	389	395	402	410
školsství	317	322	307	301	297
zdravotnictví	280	262	263	266	267
veřejná správa	96	162	177	178	182
peněžnictví, pojišťovnictví	28	85	96	87	86

VI. Národní hospodářství

bídky na trhu práce představují uchazeči o zaměstnání na úřadech práce. Až do roku 1997 jich měly úřady práce v evidenci jen 186 tisíc (prosinec 1996), od té doby se počet nezaměstnaných prudce zvyšoval a v lednu 2000 kulminoval na 506 tisících, což představovalo již téměř každého desátého ekonomicky aktivního v republice. Od té doby začal počet nezaměstnaných klesat, koncem roku 2001 se snížil na 450 tisíc, tj. o 7 tisíc méně než koncem roku 2000. Nezaměstnanost v republice se přitom vyznačuje mimořádně vysokou územní diferenciací. Severozápadní Čechy (Ústecký kraj) a Moravskoslezský kraj i po poklesu nezaměstnanosti trpí mimořádně vysokou nezaměstnaností, zatímco v Praze a okolí a v některých dalších okresech, především jižních Čech, je nezaměstnanost nízká.

Ůživení ekonomiky a program národního boje s nezaměstnaností se zasloužily o vytváření nových pracovních míst, především v konjunkturálně se vyvíjejících odvětvích průmyslu, jako je gumárenský a plastikářský průmysl, v elektrotechnickém průmyslu a ve výrobě dopravních prostředků. Celkově však průměrný evidenční počet pracujících v civilním sektoru národního hospodářství klesá. V roce 2000 se proti předchozímu roku snížil zhruba o 96 tisíc, v roce 2001 o dalších 14 tisíc. Na rozdíl od roku 2000 se v minulém roce zvýšil počet pracujících ve zpracovatelském průmyslu. Relativně vysoká kvalifikace pracovní síly je jednou z příčin zájmu zahraničních investorů o investování v ČR. V polovině roku 2001 mělo z celkového počtu zaměstnaných 13,0 % plně vysokoškolské vzdělání, 35,7 % středoškolské s maturitou, 42,5 % střední odborné a jen 8,7 % základní vzdělání. Postavení v zaměstnání se ustálilo. Podnikatelé se zaměstnanci se na počtu pracujících podíleli 4 %, podnikatelé bez zaměstnanců s pomáhajícími členy rodiny 11 %, zaměstnanci včetně členů produkčních družstev 85 %. Podle klasifikace zaměstnání připadalo ze 100 pracujících na vedoucí, řídící, vědecké a odborné duševní pracovníky 17 osob, na technické, zdravotnické a pedagogické pracovníky 19 osob, na nižší administrativní a provozní pracovníky 20 osob, na kvalifikované dělníky a řemeslníky a výrobce, opraváře a obsluhu strojů 36 osob a na pomocníky a nequalifikované pracovníky 8 osob.

Rozhodující část pracujících je zaměstnána v průmyslu, a to celá jedna třetina. Obchod a pohostinství se v podílu na zaměstnanosti řadí na druhé místo 17 %. Jen 3,8 % pracujících je v současné době zaměstnáno v zemědělství. (Jejich podíl byl ještě před sto lety určující a rozhodující a před padesáti lety poloviční z počtu pracujících.) Ze sta pracujících nacházelo zdroj obživy ve stavebnictví 9, dopravě a spojích 8, ve službách podnikům, ve službách s nemovitostmi a ve vědě a výzkumu více než 5, ve školství 6,5, ve zdravotnictví 6,4 a ve veřejné správě 7,3. V roce 2001 vzrostl počet zaměstnaných osob v průmyslu, ve zdravotnictví, v ostatních veřejných sociálních službách, školství a v peněžnictví. Poklesl v zemědělství a lesnictví, ve stavebnictví a v obchodě.

Charakteristiky ekonomické výkonnosti

Produktivita práce, reálné a průměrné mzdy a jednotkové pracovní náklady

V mezinárodním srovnání je úroveň produktivity práce v ČR nízká. Při přecenění HDP směnným kursem (tak se vlastně jeví při mezinárodní výměně zboží) se odhaduje její úroveň na pracovníka ve srovnání se SRN na 35 %. Při přecenění HDP paritou kupní síly by bylo srovnání příznivější, ale stále by se pohy-

VI. Národní hospodářství

bovalo mezi 60 až 68 %. V roce 2001 navázal trend ve vývoji produktivity práce na pracovníka na vyšší tempo (5 %) předchozího roku. Produktivita práce se zvýšila o 3,8 %, když předtím v roce 1997 až 1999 v průměru ročně se zvyšovala o 1 %. Celková výkonnost ekonomiky v letech 1997 až 1999 klesala při současném ještě vyšším poklesu počtu pracovníků. Rok 2000 a 2001 tuto tendenci zvrátil s tím, že jednak došlo k oživení hospodářství, jednak část pracovníků uvolňovaných z neefektivních výrobníků našla uplatnění v důsledku rozšiřování výroby. Rostoucí poptávka v exportu, oživení investiční výstavby a průmyslu znamenala spolu s rostoucí poptávkou obyvatelstva a vlády po specifických službách (vnitro, veřejná správa, školství) zvýšení HDP a pokles nezaměstnanosti. Počet pracovníků v ekonomice se však v roce 2000 ještě snížil, v roce 2001 klesl již nepatrně. Na růst národohospodářské produktivity práce působily v roce 2000 a 2001 oba faktory, tedy jak růst HDP, tak snižování počtu pracovníků, při čemž působení prvního faktoru bylo výraznější. Růst produktivity práce byl jen v některých odvětvích ovlivněn modernizací a racionalizací.

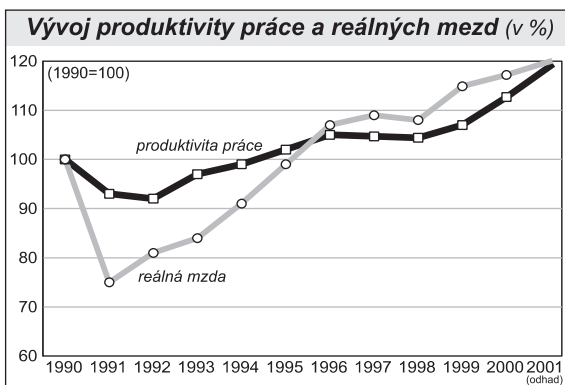
Tab. č. VI/27

Vývoj produktivity práce a mezd							
	1993	1995	1997	1998	1999	2000	2001
produktivita práce z HDP							
- rok 1990 = 100	97,1	101,3	106,2	106,3	109,0	114,6	119,1
- předchozí rok = 100	101,5	104,3	101,1	100,1	102,1	105,0	103,8
průměrná nominální mzda (1990 = 100)	177,0	248,7	325,5	355,7	385,1	410,1	447,0
reálná mzda							
- rok 1990 = 100	84,2	98,7	109,3	108,0	114,5	117,3	122,1
- předchozí rok = 100	103,7	108,7	101,9	98,7	106,1	102,4	104,1
produktivita práce (předchozí rok = 100)							
- v průmyslu	99,6	108,2	105,7	105,1	102,4	109,0	105,2
- ve stavebnictví	83,4	106,9	99,7	100,4	95,5	107,0	109,8

Základní ekonomický vztah mezi růstem produktivity práce a růstem reálných mezd od roku 1995 do roku 1999 včetně byl negativní z hlediska upevňování ekonomické rovnováhy. V roce 2000 oživení ekonomiky a pokračující pokles počtu pracovníků vedl k znatelnějšímu růstu produktivity o 5 %. V roce 2001 se stala produktivita práce dominantním faktorem růstu HDP. Při růstu nominálních mezd o 9 % a znovu oživení inflace o 4,7 % činil růst reálných mezd 4,1 % a byl vyšší než růst produktivity práce. Vztah mezi oběma ekonomickými veličinami se po roce 2000 znovu vrátil pod hranici vyvážení.

V roce 2002 by podle prognóz měla tendence z roku

Graf č. VI/16

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/28

Jednotkové pracovní náklady (meziroční změny v %)						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nominální	13,8	15,0	6,5	10,5	4,7	1,0
Reálné ¹⁾	3,2	5,9	-0,6	0,2	1,9	0,1

Pozn.: ¹⁾ Deflováno deflátorem HDP

dávají možnost posoudit kvalitu makroekonomického růstu. Soustřeďují v sobě vliv růstu produktivity práce a úplných nákladů práce (mezd a ostatních náhrad a nákladů na pracovníky). Vyjadřují se jako poměr úplných nákladů práce na 1 pracovníka k produktivitě na 1 pracovníka. Vývoj jednotkových pracovních nákladů podobně jako poměr růstu produktivity práce a růstu reálných mezd ukázal, že do roku 1996 jejich růst ovlivňoval prudký vzestup nominálních i reálných mezd, v roce 1997 až 1999 jejich nárůst mírněný poklesem zaměstnanosti ovlivnila především hospodářská recese.

Růst reálných jednotkových nákladů práce snižoval konkurenceschopnost domácí produkce až do roku 2000. Teprve rok 2001 naznačuje, že i při růstu reálných mezd se může trend ve vývoji konkurenceschopnosti ekonomiky zastavit a zlepšit.

Mzdová úroveň v roce 2001 se relativně prudce zvýšila ve všech odvětvích, přičemž v nepodnikatelské sféře (rozpočtové) mzdy vzrostly rychleji. Průměrná nominální mzda se zvýšila o 9 % proti roku 2000 (z 13 490 Kč) a dosáhla 14 700 Kč.

Rentabilita podniků

Oživení ekonomiky se odrazilo ve zlepšeném finančním hospodaření podniků. Nefinanční organizace se 100 a více pracovníky (bylo jich celkem 4205) zvýšily své výkony v běžných cenách v 1. pololetí 2001 ve srovnání se stejným obdobím 2000 o 12,2 % v běžných cenách. Při vyšších výnosech než nákladech se hospodářský výsledek zvýšil o 13,4 %. Rentabilita nákladů dosáhla u nich 6,95 % a byla o 1,72 bodu vyšší než ve stejném pololetí před rokem, rentabilita vlastního jmění se zvýšila o 1,35 bodu a dosáhla 3,73 %. Na pořízení nehmotných a hmotných investic vynaložily tyto větší podniky 100,3 mld. Kč, přírůstek zásob si vyžádal 17,5 mld. Kč. Naproti tomu odpisové zdroje dosáhly

Tab. č. VI/29

Finanční hospodaření ve větších podnicích						
	1996	1997	1998	1999	2000	1. pol.2001
počet jednotek	4 996	4 808	4 679	4 460	4 272	4 205
v tom: ziskových	2 990	2 903	3 112	2 943	3 151	3 200
ztrátových	2 006	1 905	1 567	1 517	1 121	1005
výnosy (mld. Kč)	2 526	2 737	2 989	3 074	3 555	1 809
náklady (mld. Kč)	2 472	2 680	2 915	3 009	3 421	1 720
rentabilita nákladů (%)	2,17	2,12	2,52	2,18	3,92	5,15
rent. vlastního jmění (%)	3,69	3,9	4,99	4,38	9,39	5,5

2001 pokračovat. Růst HDP by měl dosáhnout 3,8 %, pokles počtu pracujících by neměl být výrazný a předpokládaný přírůstek nominálních mezd by měl dosáhnout 7,5 % při 5% růstu inflace. Produktivita práce by se tak zvýšila o 4 až 4,5 %, reálné mzdy o 2,5 %.

Jednotkové pracovní náklady v jediné charakteristice

VI. Národní hospodářství

85,7 mld. Kč a zisk po odečtení ztrát ztrátových podniků a zálohového zdanění vytvořeného zisku 53,2 mld. Kč, takže celkově vlastní zdroje na akumulaci dosáhly 138,9 mld. Kč. Výsledná potřeba větších nefinančních podniků na akumulaci ve výši 117,8 mld. Kč byla o 21,1 mld. Kč nižší než vytvořené vlastní zdroje. Proti minulému roku, kdy naopak musela být potřeba na akumulaci kryta z cizích zdrojů (organizace si nevytvořily dostatečné vlastní zdroje) byl rok 2001 v tomto směru úspěšnější.

Zlepšení ve finančním hospodaření zdaleka neodstranilo celkovou nedobrou finanční situaci. Ze 4205 větších organizací bylo 1005 stále ještě ztrátových. Hospodářský výsledek ziskových podniků za 1. pololetí činil 114,1 mld. Kč, ztrátových -25,5 mld. Kč. Závazky po lhůtě splatnosti u všech větších organizací k 30. 6. 2000 sice proti stavu před rokem poklesly o 17,2 mld. Kč, ale stále představovaly částku 106,5 mld. Kč. Stav pohledávek po lhůtě splatnosti klesl o 12 mld. Kč a stále představuje částku 163 mld. Kč. Prvotní platební neschopnost, tj. vyšší závazky po lhůtě splatnosti než pohledávky, se vyskytovala v 1035 jednotkách, její objem představoval 44 mld. Kč a byl to pokles proti stavu před rokem o 4,3 mld. Kč.

Tab. č. VI/30

Rentabilita podniků v % podle odvětví (větší nefinanční podniky)

	z vlastního jmění ¹⁾				z nákladů ²⁾			
	1998	1999	2000	1. pol. 2001	1998	1999	2000	1. pol. 2001
zemědělství	1,52	0,24	4,44	0,50	0,98	1,85	3,89	3,05
lesnictví	1,06	1,92	1,70	0,25	3,33	5,07	4,27	4,79
dobývání nerostných surovin	2,19	1,95	3,45	3,73	2,13	2,03	3,43	6,95
potravinářský průmysl	6,14	10,07	15,07	11,62	1,73	2,79	4,21	6,90
textilní, oděvní průmysl	-0,32	1,67	7,86	7,60	-0,11	1,62	3,52	5,54
dřevozpracující průmysl	10,4	14,12	13,76	6,98	2,51	3,84	3,70	3,57
papírnictví, polygr. průmysl	4,53	-1,84	17,01	11,13	1,98	-0,84	7,85	10,84
chem., farmaceutický průmysl	5,53	1,53	5,65	7,18	3,28	0,87	2,85	7,85
výroba pryže, plastů	17,23	22,43	18,61	11,57	5,77	8,26	6,68	7,74
kamenivo, stav. hmoty	8,77	10,01	14,00	7,81	6,24	7,56	9,80	11,3
výroba kovů, kovové výrobky	1,82	-15,58	-10,07	8,46	0,61	-5,24	-2,67	4,17
výroba strojů	-2,61	-9,28	3,64	6,65	-0,70	-2,47	0,89	4,12
výroba elektr. a opt. přístrojů	17,02	11,83	26,5	8,10	4,67	3,59	7,27	3,54
výroba dopravních prostředků	2,10	-0,14	21,52	11,41	0,38	-0,03	3,30	3,57
výroba nábytku	5,81	17,28	24,28	22,01	2,21	5,67	8,26	7,90
elektřina, plyn, voda	7,50	5,15	6,76	5,64	7,77	5,16	7,22	12,88
stavebnictví	3,20	16,02	16,24	11,51	0,57	3,06	3,15	4,93
obchod, opravy	-4,97	-4,26	5,71	7,52	-0,55	-0,53	0,72	2,00
pohostinství, ubytování	-10,91	-3,51	28,4	24,47	-6,11	-1,54	9,49	15,77
doprava	3,09	6,14	8,14	-1,50	3,86	6,91	7,56	-2,85
spoje	11,77	11,81	22,22	3,36	14,67	14,7	19,56	7,84
nemovitosti apod.	8,89	6,65	14,78	10,63	5,71	3,12	5,30	10,14

Pozn.: ¹⁾ hospodářský výsledek k vlastnímu jmění

²⁾ hospodářský výsledek k nákladům

VI. Národní hospodářství

Výkony průmyslu, stavebnictví, zemědělství a služeb

Po hlubokém propadu průmyslové výroby ve druhé polovině roku 1998 a v první polovině roku 1999 začala se průmyslová výroba rychle zotavovat. Koncem roku 2000 a v první polovině roku 2001 tempo jejího růstu začalo dosahovat úrovně kolem 8 %, ve druhé polovině roku 2001 se zpomalilo. Hlavním důvodem růstu byla konjunktura na Západě a růst vývozu, především do SRN, spojený s posílením výrobních kapacit na základě zahraničních investic. Nejrychleji se rozvíjela výroba konkurenceschopných odvětví, jako byla výroba osobních automobilů a výroba elektrických přístrojů opírající se vedle nových investic o marketing na exportních trzích, popřípadě výroba zakládající se na tuzemských surovinových trzích, např. dřevozpracující průmysl, výroba skla, keramiky a stavebních hmot a výroba plastů. V neposlední řadě významnou roli v růstu výroby sehrál tzv. zušlechťovací styk, když levná pracovní síla a volné kapacity byly výhodné v kalkulacích západních podnikatelů. Produkce vysloveně orientovaná na tuzemský trh, např. potravinářský průmysl, docílovala jen nízkých přírůstků výroby. Propad výroby pokračoval v kožedělném průmyslu, který cenově při vývozu nestačil konkurovat východoasijským výrobcům v levné obuvi a v kvalitě a módnosti firmám na Západě. Již několikaletá evropská krize hutního průmyslu postihla i českou výrobu kovů a kovodělných výrobků, takže v roce 1999 se některé předlužené podniky tohoto odvětví dostaly do situace vyžadující strukturální zásah v jejich výrobě. V roce 2001 se začala hutní výroba odlepovat ode dna.

Průmyslová výroba v roce 2001 celkem vzrostla o 6 % ve srovnání s rokem 2000 a byl to největší přírůstek produkce v průmyslu za posledních 5 let. Vyrovnal její propad po roce 1998 a navázal na pomalu rostoucí trendovou složku po roce 1993. Odvětvová struktura průmyslové výroby se začíná postupně měnit ve prospěch strojírenského a elektrotechnického průmyslu. Signalizovaná nová výstavba a rozšiřování některých kapacit v tomto odvětví dávají šanci, že se tento trend udrží i v dalších letech. Podle podílu hod-

Tab. č. VI/31

Vývoj průmyslové výroby (meziroční přírůstky v %)					
	1997/96	1998/97	1999/98	2000/99	1. - 10. 2001/ 1. - 10. 2000
průmyslová výroba celkem	4,5	1,9	-3,1	5,4	6,8
dobývání nerostných surovin	-2,9	-5,3	-12,1	9,2	1,8
potravinářský průmysl	4,2	-0,1	-0,7	-3,0	-0,1
textilní a oděvní průmysl	-2,0	-1,3	-13,0	11,9	2,9
kožedělný průmysl	-24,8	-19,4	-4,2	-19,9	-19,8
dřevozpracující průmysl	4,9	-2,4	2,7	15,3	4,6
papírenský a polygrafický průmysl	12,2	9,9	0,7	1,6	0,1
koksování, raf. a zpracování ropy	-0,1	-14,8	-13,1	-1,3	19,1
chemický a farmaceutický průmysl	0,9	3,7	-1,4	-2,3	4,1
gumárenský a plast. průmysl	16,2	12,0	10,1	15,5	13,3
průmysl skla, keramiky a stav. hmot	8,2	2,0	2,3	5,3	4,8
výroba kovů a kovodělných výrobků	4,1	-3,9	-12,2	-3,2	5,2
výroba strojů a zařízení	15,1	3,7	-5,9	9,8	16,9
vyr. elektrických a optických přístrojů	24,6	45,1	22,8	11,6	28,1
výroba dopravních prostředků	16,3	7,4	-5,4	18,4	5,1
výroba elektřiny, plynu, vody	-2,7	-0,7	-3,8	7,0	1,3

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/32

Vývoj průmyslové, stavební a zemědělské produkce, dopravy a spojů (přírůstky v %)

	1997/96	1998/97	1999/98	2000/99	2001/00
průmyslová produkce	4,5	1,6	-3,1	5,4	6,0
stavební produkce	-3,9	-7,0	-6,5	5,2	10,0
zemědělská výroba	-5,1	0,7	0,6	-4,5	1,5
veřejná doprava - nákladní (z tkm)	-15,1	-14,4	1,7	5,3	1,0
osobní (osoby)	-21,4	-4,4	-5,4	-1,5	-3,0
spoje (telefonní stanice)	34,5	29,4	22,1	42,9	13,7

noty přidané zpracováním je v současné době nejsilnějším odvětvím v průmyslu s 28 % výroba strojů, elektrických a optických přístrojů a dopravních prostředků. Potravinářský průmysl se na ní podílí zhruba 11 %, zpracování ropy, chemický, farmaceutický, gumárenský a plastikářský průmysl 10 %. Na 12 % poklesl podíl výroby kovů a kovových přístrojů. Výroba elektřiny, vody a plynu se podílí 14 %, textilní, oděvní a kožedělný průmysl 5 %, dřevozpracující, papírenský a polygrafický průmysl 6 % a průmysl stavebních hmot, skla, keramiky a porcelánu 7 %. Dobývání nerostných surovin se podílí na přidané hodnotě 4 % a ostatní odvětví průmyslu (nábytek, sběr surovin atd.) 3 %.

Stavební výroba se snížila od roku 1996 do roku 1999 o 16 %. Po tříleté krizi tohoto odvětví teprve rok 2000 naznačil obrat, když se stavební produkce ve srovnání s rokem 1999 zvýšila o 5 % zásluhou růstu v posledních měsících roku. Hlavním důvodem poklesu v letech 1997 až 1999 byla restrikce státního rozpočtu na úseku investic, slabá bytová výstavba, výrazné přibrzdění oprav a rekonstrukcí budov. V roce 2001 přispěla k růstu stavebních prací o 10 % vedle veřejných zakázek i výstavba v rámci přílivu přímých zahraničních investic.

Zemědělská produkce se v roce 2001 oproti předchozímu roku zvýšila o necelá 2 % při dalším poklesu živočišné výroby, ale výrazným vzrůstem rostlinné výroby oproti nižší úrodě předchozího roku. Na dlouhodobou tendenci poklesu působí především jak snižování spotřeby potravin obyvatelstva, tak převaha dovozu potravin nad jejich vývozem a omezení dodávek zemědělských produktů pro zpracování v nepotravinářských průmyslových odvětvích. Zemědělská výroba v méně úrodných oblastech zůstává na samé hranici rentabilnosti i po nárůstu nákupních cen vepřového a hovězího masa v roce 2000 a v roce 2001.

Rostlinná výroba se v roce 2001 zvýšila o 10 % ve srovnání s předchozím rokem. Sklizeň obilovin dosáhla 7,4 mil. tun a byla vyšší o 15 %, sklizeň brambor ve výši 1,2 mil. tun se snížila o pětinu, naopak

Tab. č. VI/33

Vývoj tržeb ve vybraných úsecích služeb (meziroční přírůstky v % ve stálých cenách)

	1997/96	1998/97	1999/98	2000/99	2001/00
maloobchod	-1,6	-6,4	3,3	5,3	4,0
pohostinství a ubytování	-4,5	-8,8	-5,4	4,3	1,0
doprava	-1,2	5,5	4,8	7,2	6,0
spoje	13,5	14,1	7,4	21,3	17,0
ostatní tržní služby	-5,8	0,5	0,8	8,0	5,0

VI. Národní hospodářství

vzrostla sklizeň cukrovky o 25 % na 3,5 mil. tun. Sklizeň řepky se pro podstatně vyšší hektarové výnosy zvýšila o 17 %. Živočišná výroba poklesla o 1,5 %, zejména se snížila produkce hovězího masa, výroba vepřového masa se mírně zvýšila, stejně jako produkce drůbežního masa. Výroba mléka se oproti minulému roku snížila o 1,5 %, výroba vajec zůstala na stejné úrovni. Odbytové potíže v živočišných výrobcích vedou k trvalému snižování stavů hospodářských zvířat a tento trend až na drůbež a vepřový dobytek byl výrazný i v roce 2001.

V dopravě pokračoval v roce 2001 přesun dopravy osob na soukromé osobní automobily. Ve veřejné nákladní dopravě se růst průmyslové výroby odrazil v růstu jejich výkonů. Ve spojích pokračovalo intenzivní rozšiřování počtu mobilních telefonních stanic. Koncem roku 2001 bylo již v provozu 3 830 tis. hlavních telefonních stanic a 5 470 tisíc mobilních telefonních stanic. V součtu tak na 100 obyvatel připadlo 90 telefonních stanic.

Ve službách, pokud byly v roce 1997 až 1999 citelněji zasaženy recesí ekonomiky (maloobchod, pohostinství, doprava i ostatní úseky tržních služeb zahrnující služby pro podniky, služby v oblasti nemovitostí a dále rekreaci, sportovní a kulturní činnost), se situace v roce 2000 a 2001 rychle změnila a vesměs došlo k nárůstu tržeb v běžných i stálých cenách.

Životní úroveň

Životní úroveň v roce 2001 v průměru dále vzrostla, současně se prohlubovala její diferenciaci, především k sociálně nejslabším skupinám obyvatelstva. Rodiny s dětmi, rodiny nezaměstnaných a důchodci tvoří půl chudších skupin obyvatelstva. Podle mikrocensu 1996 se značně podhodnocenými příjmy v nadprůměrných sociálních skupinách patřilo tehdy (podle metodiky počítané na Západě) do tzv.

Tab. č. VI/34

Soukromá spotřeba a příjmy obyvatelstva (1990 = 100)

	1990	1995	1998	1999	2000	2001 ¹⁾
růst konečné spotřeby domácností	100	97	102	107	109	113
maloobchod. prodej růst (stálé ceny)	100	83	85	88	94	98
peněžní příjmy obyvatel (mld. Kč) ¹⁾	358	891	1 215	1 227	1 262	1 356
peněžní příjmy obyvatel (růst v %) ¹⁾	100	249	339	344	352	379
růst reálných příjmů obyvatel (%) ¹⁾	100	99	102	104	104	107
měs. hrubé příjmy na dom. (tis. Kč) ¹⁾	7,5	19,4	26,6	27,3	27,7	29,6
míra úspor (%)	-	12,8	12,3	12,1	110,8	11,5
průměrná nominální mzda (Kč)	3 289	8 172	11 693	12 655	13 490	14 700
růst - reálné mzdy (%)	100	98,7	108	114,5	117,3	121,1
dávky důch. zabezpečení (mld. Kč)	45,5	105,8	161,8	173	181,9	189,2
průměrný měsíční důchod (Kč)	1 707	3 578	5 367	5 724	5 952	6 130
růst reálného důchodu (%)	100	83	92	95	95	95
poměr důchodu a hrubé mzdy (%)	52	44	46	45	44	44

Pozn.: ¹⁾ odhad HN

VI. Národní hospodářství

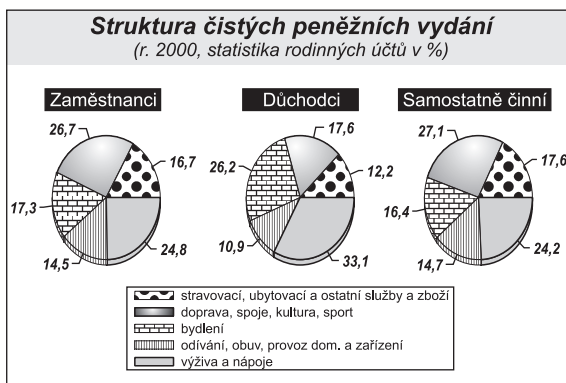
pásma chudoby 747 tisíc obyvatel (7,3 % všeho obyvatelstva). Od té doby se počet obyvatel v této skupině ještě při diferenciaci životní úrovně zvýšil. Charakteristickým znakem současných představ o životní úrovni je výrazná orientace na spotřební společnost. Odráží se např. i v tom, že zatímco hrubý národní důchod je o něco vyšší než v roce 1990, konečná spotřeba domácností je o 13 % vyšší. Malá pozornost státu je věnována otázkám populační politiky. Český národ začíná pomalu vymírat a při současných demografických trendech se tento proces nezadržitelně zrychlí. Úbytek obyvatelstva se od roku 2025 bude rapidně zvyšovat. Mimořádně nízká porodnost v ČR patří k nejnižším v Evropě a pravděpodobně i na světě.

Konečná spotřeba obyvatelstva v roce 2001 vzrostla o 3,6 % ve srovnání s předchozím rokem. Je to nejvyšší roční přírůstek od roku 1997. Průměrná nominální mzda se zvýšila o 9 %. Na nárůst reálných mezd ovšem oproti roku 1999 a 2000 daleko více zapůsobila inflace, která se v ročním průměru zvýšila o 4,7 % (v roce 1999 o 2,1 %, v roce 2000 o 3,9 %). Reálná mzda se tak v minulém roce zvýšila 4,1 %. Průměrný nominální starobní důchod se zvýšil jak pro nárůst nově přiznaných průměrných starobních důchodů a pro postupné snižování počtu nejstarších důchodů, tak zvýšením důchodů na základě rozhodnutí vlády k 1. 12. 2001. Toto zvýšení však nestačilo k tomu, aby se v roce 2001 sblížil poměr důchodů a průměrných mezd, který se potácí prakticky na uznávané spodní mezinárodní hranici. Na rozdíl od růstu reálných mezd reálné důchody v průměru v roce 2001 stagnovaly nebo se zvýšily nepatrně. Reálné mzdy jsou v současnosti o 21 % vyšší než v roce 1990, reálné důchody o 5 % nižší. Ze sociálního hlediska abnormální tempo nárůstu nezaměstnanosti od roku 1997 do 1999 (vzrůst o 237 tisíc od prosince 1997 do ledna 2000, tj. bezmála na dvojnásobek) se v roce 2000 podařilo zastavit a o něco snížit, v roce 2001 nezaměstnanost dále klesla. I tak míra nezaměstnanosti ve výši 8,6 % zůstává vysoká, protože každý dvať ekonomicky aktivní člověk hledá práci.

Příjem a vydání domácností

Podle odhadu žije v ČR 3 milióny 800 tisíc společně hospodařících domácností s průměrnou velikostí 2,66 členu a žije v nich 10 miliónů 100 tisíc obyvatel. Zbývající část obyvatel žije v domovech důchodců, mládeže, bydlí ve svobodárnách, v institucích pro trvale postižené obyvatele apod. Co do struktury na 100 domácností připadá 56 domácností zaměstnaneckých (z toho 31 dělnických), 9 domácností samostatně činných, 5 domácností zemědělských a 30 domácností důchodců. Podle statistiky rodinných účtů (záměrný kvótní výběr na základě tzv. mikrocensu z roku 1996 a proto současně postižený řadou problematických odchylek od skutečnosti, zejména pokud se týká výše příjmů a rozdělení domácností do sociálních skupin podle výše příjmů) měly nejvyšší příjem na osobu domácnosti zaměstnanecké, pak osob samostatně činných, dále zemědělské a nakonec důchodců. Struktura vydání je charakterizována poměrně vysokým podílem výdajů na nezbytné potřeby, tj. výživu, bydlení a osobní potřeby včetně léčebné péče. Na tyto nezbytné potřeby musí domácnosti vydávat 40 % všech výdajů, u domácností důchodců

Graf č. VII/17

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/35

<i>Spotřeba potravin na obyvatele (v kg)</i>								
	1990	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2000
maso (hodnota na kosti)	96,5	84,3	82,0	85,3	81,5	82,1	83,0	79,4
tuky a oleje	25,2	23,4	22,7	22,8	23,0	23,4	23,1	25,3
mléko, mléčné výrobky	256,2	190,1	187,8	199,2	195,2	197,1	207,3	214,1
vejce (ks)	340,0	318,0	290,0	276,2	311,0	319,0	297,0	275,0
obiloviny (hod. mouky)	114,9	118,2	115,7	113,8	107,9	104,9	104,0	104,7
cukr	44,0	38,9	38,9,0	39,5	39,1	37,6	37,1	36,1
brambory	77,9	84,0	76,5	77,2	76,0	76,1	75,9	77,0
zelenina (hod. čerstvá)	66,6	74,2	78,0	79,5	81,1	82,2	85,3	82,4
ovoce (hod. čerstvé)	59,7	72,7	72,1	73,5	71,5	72,5	75,6	75,0
alkoholické nápoje (l)	177,2	176,7	180,2	181,1	185,6	185,3	184,2	184,3
nealkoholické nápoje (l)	110,1	112,1	121,3	127,0	147,0	158,0	180,0	206,0

Tab. č. VI/36

<i>Spotřeba průmyslového zboží na obyvatele</i>								
	1990	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
šité a pletené prádlo (ks)	8,3	5,0	4,8	4,7	4,9	4,6	5,1	5,2
pletené svrchní ošacení (ks)	4,7	3,3	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	3,3
svrchní oděvy (ks)	2,3	1,6	1,5	1,4	1,5	1,6	1,5	1,4
punčochy a ponožky (páry)	11,5	9,8	9,5	10,5	10,1	9,6	9,0	9,8
obuv (páry)	5,1	2,8	2,7	3,1	3,0	3,1	3,0	2,7
plyn (m3)	163,8	189,5	200,4	213,0	256,0	248,7	251,5	253,2
elektrina (kWh)	928,0	1104,0	1276,0	1437,0	1552,0	1505,0	1409,0	1366,2

je to 60 %. Změny ve struktuře výdajů lze těžko posoudit vzhledem ke způsobu výběru, ale podle zpracovaných údajů se v roce 2001 zlepšila relativním zvýšením zbytných potřeb ve srovnání s rokem 2000.

Spotřeba potravin si udržuje slušnou evropskou úroveň. Při srovnání s jinými státy je třeba přihlídnout k tradičním zvyklostem, zejména ve výživě. Oproti Německu, Rakousku, Francii a severským státům je u nás spotřeba na hlavu nižší u masa, ovoce a zeleniny, zhruba stejná u tuků, cukru, obilovin. Vysokou spotřebu alkoholu ovlivňuje vysoká konzumace piva. V posledních letech se – při vysokém růstu spotřeby nealkoholických nápojů a růstu spotřeby vajec, mírném poklesu spotřeby obilovin a masa – struktura spotřeby potravin ustálila. Mírné meziroční výkyvy jsou většinou ovlivňovány cenovým pohybem u hlavních potravin. Statistika uveřejňuje údaje s ročním zpožděním, podle prodejů živočišných produktů zemědělských závodů v roce 2001 je zřejmé, že v tomto roce klesla spotřeba masa a vajec, udržela se spotřeba mléka a mléčných výrobků, zvýšila se spotřeba obilovin a ovoce.

Spotřeba textilu a obuvi má po hlubokém poklesu po roce 1991 tendenci se v posledních letech zvyšovat. Výrazná část obyvatelstva se buď úplně nebo z velké části orientuje na levný (neproclený nebo špatně proclený) dovážený sortiment. Tlak na spotřebu plynu, u elektřiny vysoké ceny spolu s teplejším počasím ji srážejí dolů a topení elektřinou je nahrazováno pevnými palivy. Spotřeba se stala postupně nevyhnutelná (vyšší tepelnou izolaci obydlí nebo úspornost spotřebičů nemohou již reálně obyvatelé ovliv-

VI. Národní hospodářství

nit) a spotřeba energií poroste spolu s rostoucí vybaveností domácností energeticky náročnějším zařízením. Domácnosti (byty, popř. včetně rekreačních objektů) jsou vybavovány zdvojeným zařízením, jako jsou radiopřijímače, televizory, chladničky a pračky. Současně domácnosti obměňují svoji vybavenost techniky dokonalejšími modernějšími předměty. Na 100 domácností připadlo v roce 2001 podle odhadu kolem 120 televizorů, 150 chladniček, 110 automatických praček, více než 70 osobních automobilů, které se stávají samozřejmou součástí života. Na 100 domácností připadá více než 100 telefonních stanic stacionárních i mobilních.

Bytová výstavba

Při posledním sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 existovalo v ČR 4 368 tisíc bytů, z toho však trvale obydlených 3 828 tisíc bytů. Za deset let se zvýšil počet trvale obydlených bytů o 122 tisíc. Neobydlené byty byly většinou v rekreačních chalupách, nebo byly devastované a nehodily se k bydlení. Od roku 1995 výstavba bytů pomalu narůstá, ale zaostává jak za potřebou, tak za úrovní bytové výstavby před rokem 1990. V roce 2001 mírně klesl počet zahajovaných bytů, dále však výrazně roste počet rozestavěných bytů, což svědčí o finančních problémech stavitelů bytů, zejména rodinných domků. Počet 26 tisíc dokončených bytů byl zhruba stejný jako v roce 2000. V posledních letech se v rodinných domech dokončuje 35 až 40 % všech bytů, v bytových domech necelých 30 %, v nástavbách a přístavbách 20 až 25 % bytů a v penzionech, v nebytových objektech a adaptací nebytových prostor zbyvajících 5 až 10 % bytů.

Tab. č. VI/37

Bytová výstavba			
	dokončené byty	rozestavěné byty	zahájené byty
1990	44 594	158 840	61 004
1993	31 509	72 356	7 454
1995	12 998	82 400	20 200
1996	14 037	87 600	25 300
1997	16 757	90 552	33 152
1998	22 163	103 191	35 027
1999	23 734	112 530	32 900
2000	25 207	118 785	32 377
2001	25 800	122 800	30 200

Cestovní ruch, školství, kultura, zdravotnictví

Cestovní ruch v roce 1996 mírně klesal, v roce 1999 až 2001 se znovu mírně zvýšil a zdá se, že dlouhodobější (více než dvoudenní) rekreace v zahraničí a obráceně se postupně podle počtu výjezdů občanů ČR a příjezdů zahraničních návštěvníků ustálila. Přitom se výrazněji prodloužil pobyt zahraničních návštěvníků. Devizové příjmy po poklesu se v roce 1999 až 2001 znovu zvýšily. Převís devizových příjmů nad výdaji z cestovního ruchu se zvyšuje. Za tři čtvrtletí 2001 proti třem čtvrtletím 2000 se zvýšil z 965 mil. USD na 1188 mil. USD.

V 1. až 3. čtvrtletí 2001 přicestovalo do ČR 78,5 mil. zahraničních návštěvníků, tj. o 0,7 % méně než ve stejném období před rokem, vycestovalo 27,8 mil. osob z ČR, tj. o 3,9 % méně.

Na vzdělanost obyvatelstva jako základního předpokladu pro perspektivní ekonomický rozvoj i pro jeho budoucí vyváženou životní úroveň je v současné době kladen mimořádný důraz. Z obyvatelstva staršího 15 let má dnes plně vysokoškolské vzdělání 9,2 % obyvatel, střední vzdělání s maturitou 29,9 %, střední odborné (odborné učiliště a odborné školy) 36,4 % a 24,5 % má základní vzdělání. Počet žáků na zá-

VI. Národní hospodářství

Tab. č. VI/38

Cestovní ruch								
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
výjezdy občanů ČR (v mil.) ¹⁾	31,0	45,8	44,8	48,6	46,1	43,6	40,0	38,2
příjezdy zahr. návštěvníků (v mil.) ¹⁾	71,7	101,1	98,0	109,4	107,9	102,8	100,8	104,2
devizové příjmy (v mil. USD)	1 558,0	1 966,0	2 875,0	4 075,0	3 647,0	3 179,0	3 035,0	2 879,8
devizové výdaje (v mil. USD)	525,0	1 076,0	1 630,0	2 953,0	2 380,0	1 860,0	1 474,0	1 261,7

Pozn.: ¹⁾ bez úseku státní hranice se SR v r. 1993 a bez železničních hraničních přechodů se SR v r. 1994 a v lednu až srpnu 1995

Tab. č. VI/39

Školství - žáci a studenti (v tis.)							
školy	1990	1993	1995	1997	1998	1999	2000
mateřské	352	332	333	308	303	290	280
základní	1 195	1 061	1 005	1 092	1 082	1 071	1 057
gymnázia	111	122	133	126	126	127	137
střední odborné	191	219	259	200	192	180	211
vysoké	118	127	140	166	174	184	207

kladných školách klesá v souvislosti s početně nižšími ročníky dětí. Složitá situace při případném umístění dětí se základním vzděláním do ekonomické aktivity a vyšší nezaměstnanost osob s nižším stupněm vzdělání automaticky a správně žene rodiče ke snaze dát dětem co nejvyšší vzdělání. Pokud je nemožno umístit na střední školu, orientují se na odborné učiliště.

Tab. č. VI/40

Zdravotnictví								
	1990	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2000
počet obyvatel na lékaře	286	279	268	269	259	265	262	261
počet lůžek ve zdravotních zařízeních na tis. obyv.	13,1	12,3	11,4	11,1	10,9	10,8	10,7	10,6
z toho v nemocnicích	8,1	8,0	7,2	6,9	6,8	6,7	6,6	6,4
pacienti v nemocnicích (tis.)	1 863	1 934	2 028	2 049	2 053	1 991	1 958	1 969

Tab. č. VI/41

Kultura								
	1990	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2000
divadla - návštěvníci (tis.)	5 834	4 265	4 305	4 578	4 538	4 541	4 443	4 289
tisk - tituly knih	4 136	8 203	8 994	10 244	11 519	11 738	12 551	11 965
tisk - tituly časopisů	1 870	1 367	4 380	5 028	5 263	5 440	3 894	3 295

VI. Národní hospodářství

Na gymnáziích má počet žáků tendenci narůstat, na středních odborných školách začal po poklesu narůstat teprve v roce 2000. Struktura středního školství v současné době více připravuje studenty na vysokoškolské vzdělání.

Na vysokých školách počet studujících stále roste, některé vysoké školy, zvláště humanitního směru, nejsou vzhledem ke kapacitám schopné přijímat všechny zájemce o studium. Naopak vysoké školy technického směru v některých oborech nemají dostatečný počet zájemců o studium.

Obyvatelstvo

K 30. 6. 2001 měla Česká republika 10 288 tisíc obyvatel, v tom 5 017 tisíc mužů a 5 271 tisíc žen. Ačkoliv rok 2001 naznačil, že se několikaletý úbytek obyvatelstva poněkud zmírnil, nelze zdaleka usuzovat na zvrát v demografickém vývoji. Vliv na to měly pravděpodobně porody žen z mimořádně početné ge-

Tab. č. VI/42

Pohyb obyvatelstva							
	počet obyv. (tis. stř. stav)	přirozený úbytek		migrační saldo	sňatky	rozvody	
		(tis.)	(na 1000. obyv.)	(tis.)	(tis.)	(tis.)	(na 100 sňatků)
1990	10 363	1,4	0,1	0,6	91,0	32,1	35,2
1994	10 336	-10,8	-1,0	9,9	58,4	30,9	52,9
1995	10 331	-21,8	-2,1	10,0	55,0	31,1	56,7
1996	10 315	-22,3	-2,2	10,1	53,9	33,1	61,4
1997	10 304	-22,1	-2,1	12,1	57,8	32,5	56,2
1998	10 295	-19,0	-1,8	9,5	55,0	32,4	58,8
1999	10 283	-19,5	-2,0	7,0	52,8	24,0	42,0
2000	10 273	-18,0	-1,8	6,0	53,5	29,7	53,7
2000 ¹⁾	10 288	-15,0	-1,3	-1,0	55,0	30,0	54,5

Pozn.: ¹⁾ odhad HN

nerace, které je odložily do věku 25 a více let. Porodnost zůstala i tak mimořádně nízká. V roce 2001 se snížil také počet úmrtí, takže výsledkem je úbytek více než 15 tisíc obyvatel přirozenou cestou. V roce 2001 nebyl jako dříve tento úbytek nahrazován migračním saldem, které zůstalo mírně pasivní. Důvody demografického vývoje jsou všeobecně známé, dnes jednoznačně ukazují na filozofii mladých lidí o životní úrovni a na vztah k tomu, jak si lze takovou životní úroveň zajistit. Rozvodovost se v roce 2001 mimořádně zvýšila ve srovnání s rokem 2000. Na 100 sňatků připadalo 70 rozvodů.

JUDr. Ing. Václav Čáp, CSc., odborný spolupracovník Hospodářských novin

Pramenem informací v této kapitole jsou HN, ČSÚ, ČNB, MF a MPSV, údaje za rok 2001 jsou odhady těchto zdrojů, pokud v textu není uvedeno jinak.

Poznámky